

**UCHWAŁA NR LXXXVI/608/2024
RADY MIEJSKIEJ W GOŁDAPI**

z dnia 2 lutego 2024 r.

**w sprawie przyjęcia "Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap
na lata 2024-2031"**

Działając na podstawie art. 18 ust. 2, pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.), art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 901 ze zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap na lata 2024-2031“ stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gołdapi.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Wojciech Hołdyński

Załącznik do Uchwały Nr LXXXVI/608/2024 r.
Rady Miejskiej w Gołdapi
z dnia 2 lutego 2024 r.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap na lata 2024-2031

Gołdap 2023

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Kontekst prawny Strategii	5
2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	7
3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Gołdap	13
3.1. Położenie i ludność.....	13
3.2. Lokalna gospodarka i rynek pracy	15
3.3. Dominujące problemy w ujęciu pomocy społecznej.....	17
4. System pomocy i wsparcia w Gminie Gołdap	21
4.1. Zasoby instytucjonalne.....	21
4.2. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych	21
5. Sytuacja wybranych grup społecznych	24
5.1. Rodziny z dziećmi	24
5.2. Osoby i rodziny doświadczające dysfunkcji.....	26
5.3. Osoby niepracujące, ubogie	28
5.4. Osoby z niepełnosprawnościami i długotrwale chorujące.....	31
5.5. Osoby starsze	32
6. Usługi społeczne z perspektywy mieszkańców	35
6.1. Wyniki badań wśród dorosłych	35
6.2. Wyniki.....	41
7. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	45
8. Cele i kierunki działań.....	49
9. Sposób realizacji Strategii.....	57
9.1. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej ...	57
9.2. Koordynacja wdrażania Strategii.....	58
9.3. Ramy finansowe	58
9.4. Monitoring Strategii	60
Spis tabel	61
Spis wykresów	61

Wprowadzenie

Gmina stanowi wspólnotę samorządową utworzoną z mocy prawa przez mieszkańców zamieszkujących określone terytorium. W świetle *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. Do jej zadań własnych należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym w zakresie m.in. ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, infrastruktury drogowej, zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, lokalnego transportu zbiorowego, zieleni gminnej, budownictwa mieszkaniowego, targowisk i hal targowych oraz unieszkodliwiania odpadów. Realizacja działań w tych obszarach wymaga ponoszenia nakładów, zwykle dość znacznych, na utrzymanie i rozwój infrastruktury technicznej oraz transportowej.

W sferze obowiązków gminy znajduje się również szereg zadań, zwykle mniej namacalnych i dostrzegalnych na co dzień, jednak równie ważnych dla funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Są to zadania użyteczności publicznej w zakresie pomocy społecznej, wspierania rodziny, polityki prorodzinnej, ochrony zdrowia, edukacji publicznej, bezpieczeństwa i porządku publicznego, współpracy z organizacjami pozarządowymi i lokalnymi społecznościami, kultury i kultury fizycznej oraz turystyki, a także wspierania i upowszechniania idei samorządowej. Są one *bliżej* ludzi w tym sensie, iż ich realizacja wymaga konkretnych odbiorców – osób i rodzin, które będą chciały albo będą potrzebowały skorzystać ze świadczonych przez gminę usług. Działania te składają się na szerokie znaczenie pojęcia lokalnej polityki społecznej, w świetle którego stanowi ona działalność zmierzającą do poprawy standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej.

W związku z powyższym, założenia, cele i działania lokalnej polityki społecznej nie powinny koncentrować się jedynie na doraźnym bądź długookresowym wspomaganie osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych. Istotne jest natomiast oddziaływanie na mieszkańców w taki sposób, aby minimalizować ryzyko występowania problemów i dysfunkcji przy jednoczesnym maksymalizowaniu zdolności do ich samodzielnego przezwyciężenia przez osoby i rodziny. Na takich założeniach opiera się *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap na lata 2024-2031*.

Niniejszy dokument stanowi kierunkową wytyczną dla programów i projektów realizowanych w sferze polityki społecznej przez jednostki organizacyjne samorządu gminy. Strategia może ponadto być „kierunkowskazem” dla lokalnych partnerów, przede wszystkim podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych. Bo choć nie jest aktem prawa miejscowego (nie dotyczy sfery praw i obowiązków grupy mieszkańców bądź podmiotów gospodarczych), lecz aktem kierownictwa wewnętrznego, to jednak może być stosowana również przez organizacje i osoby działające niezależnie od samorządu gminy.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap na lata 2024-2031 składa się z dwóch zasadniczych części. Za podstawę planowania strategicznego przyjęto diagnozę,

która posłużyła identyfikacji i opisowi zjawisk społecznych oraz opracowaniu wniosków i wskazówek, które pozwoliły zaplanować cele i kierunki działań. Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni ostatnich 3-5 lat, a w niektórych przypadkach nawet dłuższym, aby uwypuklić zachodzące procesy.

Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej Gminy Gołdap, należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania sporządzone przez gminę, sprawozdania z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi, raporty o stanie Gminy, a także inne informacje dostępne m.in. na stronach internetowych. Przy opracowaniu diagnozy, przyjęto zasadę posługiwania się najbardziej aktualnymi danymi rocznymi, aby zapewnić ich porównywalność na przestrzeni całego okresu analizy. Część diagnostyczna obejmuje również wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców Gminy Gołdap w okresie sierpień–październik, służącego rozpoznaniu potrzeb i oczekiwań względem rozwoju społecznej gminy.

Część wdrożeniowa Strategii zawiera wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, wypracowane na podstawie diagnozy sytuacji społecznej gminy, z uwzględnieniem istniejących uwarunkowań prawnych i programowych. Określone w niej zostały również ramy formalno-prawne procesu realizacji Strategii, metody i narzędzia monitoringu, usługi i zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej oraz główne źródła finansowania działań.

Podstawowe założenia realizacyjne Strategii zostały wypracowane w trakcie warsztatów planowania strategicznego, które odbyły się w dniu 20 października 2023 roku w siedzibie Urzędu Miejskiego w Gołdapi. W spotkaniu wzięło udział 35 osób, w tym przedstawiciele następujących podmiotów: Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gołdapi, Powiatowy Urząd Pracy w Gołdapi, Urząd Miejski w Gołdapi, Radni Miejscy, Komenda Powiatowa Policji w Gołdapi, Powiatowa Komenda Straży Pożarnej w Gołdapi, członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gołdapi, Szkoły Podstawowe: Galwiece, Boćwinka, nr 3, nr 2, nr 1, Grabowo, Uniwersytet Trzeciego Wieku, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Zespół Szkół Zawodowych w Gołdapi, Stowarzyszenie TEEN CHALLENGE Chrześcijańska Misja Społeczna, Dom Kultury w Gołdapi, Środowiskowy Dom Samopomocy „Słoneczny Dom” w Gołdapi, Stowarzyszenie Dobry Start w Gołdapi, Parafia Św. Leona w Gołdapi oraz szpital Gold Medica w Gołdapi.

1. Kontekst prawny Strategii

Opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (t.j. Dz. U. 2023 poz. 901 ze zm.), zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W jego ramach należy szczególnie uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Ponadto, zgodnie z art. 16b pkt 4 strategia opracowana przez gminę określa usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybie określonym w tej ustawie.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności następujące:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej;
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;

- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych;
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych;
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci;
- Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo Energetyczne;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny;
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych;
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka;
- Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych;
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r.;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych odbywa się na podstawie przepisów wskazanych wyżej ustaw, a także szeregu innych, których tu nie wymieniono, a które regulują obowiązki organów gminy, sposób realizacji zadań własnych, jak również określają katalog dostępnych narzędzi.

2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli.

Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030

Analizując kontekst międzynarodowy, należy zwrócić uwagę w szczególności na *Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, przyjętą w dniu 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, tj.: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo, mając na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; a także wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy.

W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jest ona tu rozumiana kompleksowo jako dobrostan w różnych obszarach życia: długości życia w ogóle, długości życia w zdrowiu, większej satysfakcji z wykonywania pracy, lepszych warunków łączenia kariery zawodowej z życiem prywatnym i rodzinnym, sprawnej sieci bezpieczeństwa socjalnego, której celem jest zwiększenie szans na aktywność społeczną i zawodową i dbałość o przeciwdziałanie różnym formom wykluczenia, dostępności dóbr i usług publicznych bez względu na status rodzinny i miejsce zamieszkania, otwartych warunków uczestnictwa w życiu publicznym, bezpieczeństwa dochodów na starość, środowiskowego poczucia równowagi w odniesieniu do warunków krajobrazowych, naturalnego stanu otoczenia oraz żywności, udziału w kulturze, poczucia satysfakcji z życia.

Osiągnięcie wskazanego celu będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta w 2017 roku przez Radę Ministrów jako aktualizacja *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Określa ona podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, czyli rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony.

Główny cel Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

**Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030
(z perspektywą do 2035 r.)**

Strategia Rozwoju Usług Społecznych została przyjęta w dniu 15 czerwca 2022 roku przez Radę Ministrów. Jej głównym celem jest deinstytucjonalizacja, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wśród najważniejszych założeń tego dokumentu można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,
- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,
- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

**Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu.
Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030**

W dniu 13 września 2021 roku Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030*. Priorytety określone w dokumencie koncentrują się na zagadnieniach takich jak usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; przeciwdziałanie

ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej; a także wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej

Dokument ten za cel długofalowy przyjmuje, że *Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego*, natomiast za cel główny: *Do roku 2030 podmioty ekonomii społecznej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług społecznych*. Osiągnięcie celu głównego możliwe będzie dzięki realizacji następujących celów szczegółowych:

1. Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych.
2. Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej na rynku.
4. Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej.

Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa.

Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze).

Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnymi osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska

zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne.

Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030

Obszar wsparcia osób z niepełnosprawnościami również opiera się obecnie na dokumencie strategicznym, jakim jest *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030*, przyjęta w dniu 16 lutego 2021 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja. W ich ramach planowane są takie działania jak np. zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego udziału w życiu społecznym, publicznym i politycznym, przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji, wczesna pomoc, edukacja włączająca, aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami, modyfikacja i uzupełnienie systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, zapobieganie powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności, dostęp do usług zdrowotnych oraz zwiększenie efektywności procesu leczenia, profilaktyka i leczenie w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego i inne.

Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Na poziomie regionalnym w dniu 18 lutego 2020 roku Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwalił strategię rozwoju regionu pn. *Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego*, która zastąpiła dotychczasową strategię obowiązującą do 2025 roku. Zmiany osadzone są w tej samej wizji rozwoju, którą Zarząd Województwa chce urzeczywistniać w układzie trzech kluczowych priorytetów: społeczeństwo, gospodarka i relacje. Modyfikacji uległ układ celów strategicznych z wyraźnym położeniem akcentów na kompetencje mieszkańców. W latach 2020-2030 w centrum Strategii stawiany jest mieszkaniowiec regionu.

Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030

W dniu 28 września 2021 roku została przyjęta przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata*

2021-2030. Dokument ten zakłada jako cel główny: „Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej”. Cel ten będzie realizowany w siedmiu obszarach i celach strategicznych:

1. Rodzina - cel: Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin.
2. Seniorzy - cel: Wzrost jakości życia osób starszych.
3. Osoby z niepełnosprawnościami - cel: Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym.
4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy - cel: Zintegrowanie i wzmacnianie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami oraz zjawiskiem przemocy.
5. Wspieranie zatrudnienia - cel: Ograniczenie bezrobocia oraz bierności zawodowej wśród mieszkańców województwa.
6. Ekonomia społeczna i solidarna - cel: Zwiększenie udziału ekonomii społecznej i solidarnej w rozwoju społeczności lokalnych.
7. Kapitał społeczny - cel: Budowanie spójności społecznej poprzez wzmocnienie kapitału społecznego.

Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025

Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025 przyjęto Uchwałą Zarządu Województwa Nr 30/462/23/VI z dnia 3 lipca 2023 r. Został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, przy wsparciu Zespołu ds. rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim. Cele dokumentu sformułowano następująco:

- określenie kierunków rozwoju usług społecznych, usług zdrowotnych oraz deinstytucjonalizacji na poziomie regionalnym,
- powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy europejskich, a także innych źródeł finansowych (rządowych, samorządowych) z regionalnymi celami i działaniami w obszarze usług społecznych i deinstytucjonalizacji,
- skoordynowanie działań podejmowanych przez różne departamenty/jednostki organizacyjne samorządu województwa przy uwzględnieniu potencjału i zasobów sektora obywatelskiego i partnerów społecznych.

Sformułowano również cele horyzontalne w procesie rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim, wspólne dla wszystkich obszarów interwencji. Są to:

- 1) Tworzenie miejsc koordynacji usług w formie Centrów Usług Społecznych.
- 2) Wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych realizujących usługi społeczne.

- 3) Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osoby wymagającej wsparcia.
- 4) Wzmocnienie potencjału kompetencyjnego kadr systemu pomocy i integracji społecznej oraz promowanie zawodów pomocowych.
- 5) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie partnerstw publiczno-społecznych.
- 6) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie współpracy międzysektorowej.
- 7) Wzmacnianie i promowanie wolontariatu.

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Gołdap do roku 2030

Istotne dla gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych są założenia *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Gołdap do roku 2030*. Odnosi się ona głównie do trzeciego celu szczegółowego, tj. *Wzrost aktywności społecznej*, którego realizacji będą służyć w szczególności takie cele operacyjne jak: poprawa infrastruktury społecznej na obszarach wiejskich, kreowanie rozwiązań z zakresu włączenia społecznego, wzrost zaangażowania mieszkańców w życie społeczności lokalnej i całej Gminy.

W ramach działań zaplanowano m.in. zapewnienie dostępności różnych form opieki i wsparcia dla osób o ograniczonej samodzielności, stworzenie otoczenia społecznego sprzyjającego aktywności i integracji osób starszych, chorujących oraz z niepełnosprawnościami, pomoc psychologiczna, terapeutyczna, rehabilitacyjna oraz inne formy wsparcia dla osób i rodzin w kryzysie, a także poprawa wsparcia instytucyjnego i środowiskowego dla osób bezdomnych, z niepełnosprawnościami i osób starszych.

3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Gołdap

3.1. Położenie i ludność

Gmina miejsko-wiejska Gołdap leży w północno-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Administracyjne centrum gminy stanowi miasto Gołdap, które jest jednocześnie stolicą powiatu gołdapskiego. Gmina sąsiaduje od wschodu z gminą wiejską Dubeninki (powiat gołdapski), od zachodu z gminą wiejską Banie Mazurskie (powiat gołdapski), od południa zaś z gminą wiejską Kowale Oleckie (powiat olecki). Północną granicę Gminy Gołdap stanowi granica Polski z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.

Pod względem administracyjnym gmina obejmuje miasto Gołdap, od 2019 roku podzielone na 5 osiedli, oraz 70 miejscowości, skupionych w 32 sołectwach. Siedzibą władz samorządowych jest Gołdap.

W świetle danych Głównego Urzędu Statystycznego w końcu 2022 roku¹ Gminę Gołdap zamieszkiwało 19 244 mieszkańców, w tym 9 489 mężczyzn (49,3%) oraz 9 755 kobiet (50,7%). Liczba ludności faktycznie zamieszkałej na terenie gminy w ostatnich latach zmniejszyła się.

W porównaniu do 2020 roku miał miejsce spadek o 210 osób, tj. o 1,1%, natomiast w odniesieniu do 2021 roku spadek wynosił 144 osoby, tj. 0,7%. Większość mieszkańców gminy zamieszkuje miasto – w 2022 roku były to 13 283 osoby, stanowiące 69,0%, podczas gdy obszary wiejskie zamieszkiwało 5 961 osób (31,0%).

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Gołdap w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Ogółem	19 454	19 388	19 244
Mężczyźni	9 632	9 588	9 489
Kobiety	9 822	9 800	9 755
Miasto	13 395	13 349	13 283
Wieś	6 059	6 039	5 961

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Jednym z czynników, które mają wpływ na tempo i wielkość zmian liczby ludności jest przyrost naturalny, stanowiący różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie. W latach 2020-2022 wykazywał wartości ujemne, co oznacza, że więcej mieszkańców gminy umierało niż się rodziło. W 2022 roku ukształtował się na poziomie -76 osób, przy czym odnotowano 142 urodzenia żywe i 218 zgonów. W porównaniu do 2020

¹ Dane demograficzne są analizowane w perspektywie lat 2020-2022 z uwagi na zmianę sposobu liczenia przez GUS poprzez odniesienie danych do wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2021.

roku liczba urodzeń żywych zmniejszyła się o 42, natomiast liczba zgonów wzrosła o 12, co spowodowało zmniejszenie wartości przyrostu naturalnego w gminie o 54.

Wpływ na kształtowanie się liczby ludności gminy mają również migracje. W badanym okresie saldo migracji również wykazywało wartości ujemne (od -62 do -77). W 2022 roku ukształtowało się na poziomie -77, co oznacza spadek w porównaniu do 2020 roku o 10.

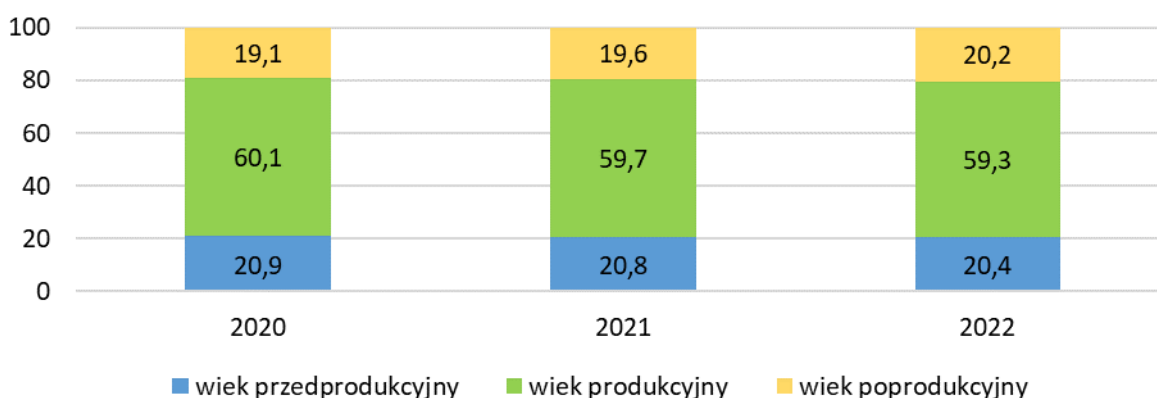
Tabela 2. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności Gminy Gołdap w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Urodzenia żywe	184	162	142
Zgony ogółem	206	224	218
Przyrost naturalny	-22	-62	-76
Zameldowania	185	193	184
Wymeldowania	252	255	261
Saldo migracji	-67	-62	-77

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

W ostatnich dziesięcioleciach w Polsce, podobnie jak w innych krajach rozwiniętych, coraz silniej zaznacza się zjawisko *starzenia się społeczeństwa*. I choć starzenie się i starość są wpisane w cykl życia ludzkiego, to jednak rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość powodują, że społeczeństwo starzeje się intensywniej niż kiedyś. Oznacza to, że w jego strukturze coraz większy odsetek stanowią ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe mają coraz mniejszy udział. Zjawisko *starzenia się* cechuje również społeczeństwo Gminy Gołdap.

Wykres 1. Mieszkańcy Gminy Gołdap według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2022 (w %)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

W okresie od 2020 do 2022 roku w gminie można było zaobserwować:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia z 20,9% w pierwszym roku analizy do 20,4% w ostatnim;
- spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 60,1% do 59,3%;

- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 19,1% do 20,2%.

W następnych latach należy prognozować dalsze postępowanie procesu starzenia się społeczeństwa gminy. Wskazuje na to m.in. utrzymywanie się ujemnego przyrostu naturalnego oraz salda migracji, a także sposób kształtowania się wskaźników obciążenia demograficznego. W 2022 roku na każde 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Gołdap przypadało 99,1 osób w wieku poprodukcyjnym, co oznacza zwiększenie się tego wskaźnika w porównaniu do 2020 roku o 7,7 punktu. Wzrost, choć w mniejszym stopniu, nastąpił również w przypadku wskaźnika liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – z 31,7 w 2020 roku do 34,1 w 2022 roku. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w analizowanym okresie zwiększył się o 1,3 punktu.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego dotyczące ludności Gminy Gołdap w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	66,4	67,6	68,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	91,4	94,4	99,1
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	31,7	32,8	34,1
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	15,3	15,9	16,6

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Wszystkie omówione wskaźniki w latach 2020-2022 wykazywały tendencję rosnącą. Nadal kształtują się jednak na poziomie niższym niż w powiecie gołdapskim, gdzie, dla przykładu wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2022 roku wynosił 35,9, natomiast odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem wyniósł 17,7%.

3.2. Lokalna gospodarka i rynek pracy

Istotne dla diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy jest scharakteryzowanie lokalnej gospodarki. Tworzona jest ona przez system składający się z powiązanych ze sobą podmiotów – firm, instytucji publicznych oraz gospodarstw domowych, które spełniają odmienne funkcje oraz dążą do osiągnięcia określonych celów. Jej specyfika i kondycja uwarunkowane są wieloma czynnikami, w tym m.in. społecznymi, geograficznymi, historycznymi, prawnymi oraz instytucjonalnymi, a jednocześnie w sposób bezpośredni lub pośredni przekładają się na jakość życia mieszkańców danego terytorium.

Na koniec 2022 roku w rejestrze REGON figurowało 1 956 podmiotów gospodarki narodowej z terenu Gminy Gołdap, które stanowiły 82,3% wszystkich podmiotów z powiatu gołdapskiego. Ich liczba wzrosła w porównaniu do 2020 roku o 55, tj. o 34,6%. Na każdy 1 000 ludności w 2022 roku przypadały tu 102 podmioty, natomiast na każdy 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym – 171,3 podmiotów. Wskaźniki te kształtowały się więc

na wyższym poziomie niż w całym powiecie, gdzie wynosiły odpowiednio 95 i 159,3 podmiotów. Również wyższe nasycenie dotyczy osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W 2022 roku na 1 000 mieszkańców gminy przypadały 73 takie osoby, natomiast na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 12,34 osób prowadzących działalność gospodarczą. Wskaźniki te w powiecie kształtowały się na poziomie 68 i 11,47.

Tabela 4. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Gołdap w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Podmioty wpisane do REGON na 1 000 ludności	98	98	102
Podmioty na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	162,6	164,5	171,3
Osoby fiz. prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 ludności	70	70	73
Osoby fiz. prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	11,62	11,80	12,34

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

W strukturze podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Gołdap przeważają podmioty zatrudniające do 9 osób – w 2022 roku stanowiły one 96,2% ogółu, w dalszej kolejności są podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób (2,8%). W 2022 roku 19 podmiotów liczyło od 50 do 249 pracowników (1,0%), a jeden podmiot – od 250 do 999 pracowników.

Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w Gminie Gołdap w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
0-9	1823	1827	1881
10-49	59	57	55
50-249	18	18	19
250-999	1	1	1
Razem	1901	1903	1956

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

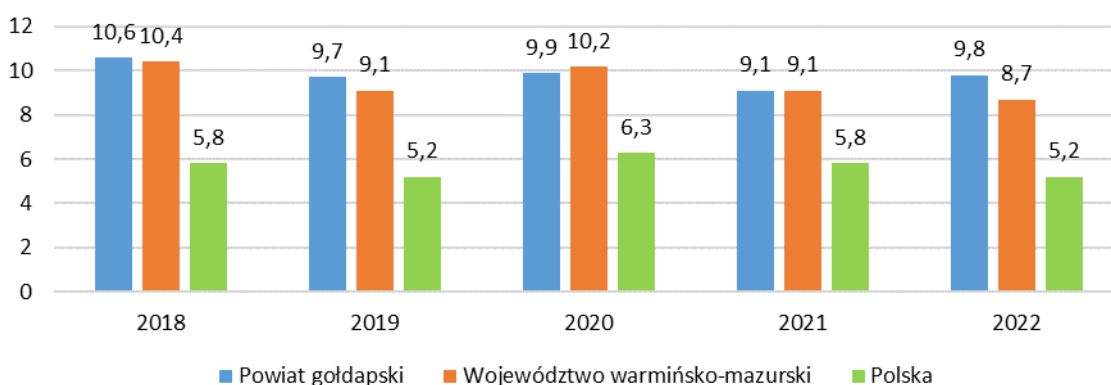
Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności, na terenie gminy dominują podmioty funkcjonujące w sekcjach F – *Budownictwo* (354; 18,1%) oraz G – *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* (317; 16,2%). W dalszej kolejności można wskazać sekcję L – *Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości* (206; 10,5%), C – *Przetwórstwo przemysłowe* (188; 9,6%) oraz SiT *Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby* (174; 8,9%).

O sytuacji społeczno-ekonomicznej może świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. Ze względu na

to, że stopa bezrobocia nie jest wyliczana na poziomie gminy, zaprezentowano dane dotyczące całego powiatu gołdapskiego.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie gołdapskim w grudniu 2022 roku wynosiła 9,8%, co oznacza, iż była wyższa od stopy wojewódzkiej o 1,1 punktu procentowego, natomiast od stopy krajowej – o 4,6 punktu. W latach 2018-2022 nie wykazywała jednoznacznej tendencji zmian. W porównaniu do 2018 roku zmniejszyła się o 0,8 punktu, jednak w odniesieniu do 2021 roku wzrosła o 0,7 punktu. Jest to tendencja zbliżona do krajowej, charakteryzującej się w ostatnich latach znacznym i systematycznym spadkiem bezrobocia rejestrowanego. Rok 2020, z uwagi na epidemię Covid-19 przyniósł zmiany na rynku pracy i wzrost wskaźników bezrobocia rejestrowanego, natomiast w 2021 roku odnotowano ponowny ich spadek bądź wyhamowanie wzrostu. W przypadku kraju i województwa w latach 2021-2022 odnotowano jednak spadek stopy bezrobocia rejestrowanego, natomiast w powiecie gołdapskim był to okres ponownego wzrostu.

Wykres 2. Stopa bezrobocia w Polsce, województwie warmińsko-mazurskim i powiecie gołdapskim w latach 2019-2022

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Warto przy tym pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w PUP to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia, natomiast pozostałe nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji a nawet niechęć do podjęcia pracy lub innych oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej, a także ze względu na pracę w *szarej strefie*.

3.3. Dominujące problemy w ujęciu pomocy społecznej

W latach 2020-2022 w Gminie Gołdap liczba rodzin i osób korzystających ze wsparcia zmniejszyła się. Było to spowodowane z jednej strony usamodzielnianiem się podopiecznych i ich odchodzeniem z systemu pomocy społecznej dzięki np. podjęciu zatrudnienia lub otrzymaniu świadczeń emerytalno-rentowych, a z drugiej strony – zmianą dochodów osób i rodzin, wpływającą na zmniejszenie wysokości świadczeń lub utratę praw do zasiłku z powodu przekroczenia kryterium dochodowego, ze względu np. na otrzymanie wynagrodzenia za pracę.

W 2022 roku świadczenie z pomocy społecznej przyznano 825 osobom z 526 rodzin, w których funkcjonowało 1 411 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba osób, które otrzymały

świadczenia spadła o 285 (o 25,7%), liczba rodzin zmniejszyła się o 90 (o 14,6%), natomiast liczba osób w rodzinach o 250 (o 15,1%).

Tabela 6. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Gołdap w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	1110	981	825
- świadczenia pieniężne	499	402	275
- świadczenia niepieniężne	637	606	582
Liczba rodzin	616	569	526
Liczba osób w rodzinach	1661	1520	1411

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

Świadczenia przyznawane z pomocy społecznej mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny. Do pierwszej kategorii zalicza się zasiłki: stały, okresowy i celowy. Świadczenia o charakterze niepieniężnym to m.in. praca socjalna, interwencja kryzysowa, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy i odpowiadać celom i możliwościom pomocy społecznej.

Struktura świadczeń przyznawanych przez OPS w Gołdapi wskazuje na przewagę liczby osób korzystających ze świadczeń niepieniężnych, które w 2022 zostały przyznane 582 osobom, które stanowiły 70,5% ogółu świadczeniobiorców. Świadczenia pieniężne w tym czasie otrzymało 275 osób, tj. 33,3%.

Tabela 7. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Gołdap w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Zasiłek stały	96	85	92
- dla osoby samotnie gospodarującej	83	76	81
- dla osoby w rodzinie	13	9	11
Zasiłek okresowy	156	161	142
- z tytułu bezrobocia	124	130	109
- z tytułu długotrwałej choroby	29	31	28
- z tytułu niepełnosprawności	12	6	5
Zasiłek celowy	409	311	159

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

Spośród świadczeń pieniężnych najczęściej przyznawany był zasiłek celowy – w tym przypadku liczba świadczeniobiorców w 2022 roku wyniosła 159, co oznacza spadek w porównaniu do 2020 roku o 250 osób (o 61,1%). Na drugim miejscu były zasiłki okresowe, który w 2022 roku otrzymały 142 osoby, czyli o 14 osób (o 9,0%) mniej niż w 2020 roku. Większość osób (109; 76,8%) pobierała go z tytułu bezrobocia. Z powodu

niepełnosprawności zasiłek okresowy otrzymywało 5 osób, natomiast z tytułu długotrwałej choroby 28 osób. W trzeciej kolejności należy wskazać zasiłki stałe, które w 2022 roku przyznano 92 osobom. Większość z nich to osoby samotnie gospodarujące, które w liczbie 81 stanowiły 88,0% osób otrzymujących zasiłek stały, natomiast pozostałe 11 osób funkcjonowało w rodzinie. Liczba osób, które otrzymywały zasiłek stały w latach 2020-2022 utrzymała się na podobnym poziomie, nastąpił wzrost o 4 osoby.

Tabela 8. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Gołdap w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	339	782	274	596	266	566
Sieroctwo	1	3	0	0	0	0
Bezdomność	34	34	34	35	39	39
Potrzeba ochrony macierzyństwa	109	559	100	526	89	483
- w tym potrzeba ochrony wielodzietności	84	460	83	460	79	438
Bezrobocie	278	842	241	743	231	744
Niepełnosprawność	175	362	157	300	152	284
Długotrwała lub ciężka choroba	164	266	177	281	133	198
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	36	136	36	139	42	160
- w tym rodziny niepełne	27	91	27	92	33	114
- w tym rodziny wielodzietne	5	30	4	27	6	32
Przemoc w rodzinie	5	17	4	18	3	15
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	12	20	15	27	25	36
Narkomania	1	1	1	1	2	2
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	11	13	10	18	13	24
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	1	1	0	0	1	4
Sytuacja kryzysowa	75	255	115	338	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc domowa; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez OPS w Gołdapi w 2022 roku należy wskazać następujące:

- ubóstwo – 266 rodzin (566 osób w rodzinach);
- bezrobocie – 231 rodzin (744 osoby);
- niepełnosprawność – 152 rodziny (284 osoby);
- długotrwała lub ciężka choroba – 133 rodziny (198 osób);
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 89 rodzin (483 osoby), w tym potrzeba ochrony wielodzietności – 79 rodzin (438 osób);
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 42 rodziny (160 osób).

Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w gminie występowały rzadziej lub wcale. W 2022 roku 25 rodzin (36 osób) otrzymało wsparcie z powodu alkoholizmu, 39 rodzin (39 osób) z powodu bezdomności, 13 rodzin (24 osoby) z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, 3 rodziny (15 osób) z powodu przemocy w rodzinie, 2 osoby z powodu narkomanii oraz 1 rodzina (4 osoby) z powodu zdarzenia losowego.

4. System pomocy i wsparcia w Gminie Gołdap

4.1. Zasoby instytucjonalne

Instytucjonalny system pomocy i wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, doświadczających trudnych sytuacji życiowych – szczególnie wtedy, gdy nie są one w stanie pokonać wyzwań i barier wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej to między innymi na samorządzie gminy spoczywa obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej wobec jej mieszkańców. Jednostką wykonującą te zadania w Gminie Gołdap jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi. W świetle art. 15 ww. ustawy, polegają one na:

- 1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- 2) pracy socjalnej,
- 3) prowadzeniu i rozwoju odpowiedniej infrastruktury socjalnej,
- 4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- 5) realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- 6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Ośrodek realizuje ponadto szereg zadań wynikających z innych ustaw, w tym m.in. w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej, dodatków mieszkaniowych oraz świadczeń rodzinnych.

W Gołdapi funkcjonuje Środowiskowy Dom Samopomocy „Słoneczny Dom”, prowadzony przez Gminę Gołdap, o typie mieszanym: A – dla osób przewlekle psychicznie chorych; B – dla osób upośledzonych umysłowo oraz C – dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych. W końcu 2022 roku ŚDS dysponował 45 miejscami dziennymi.

Wśród innych instytucji, które tworzą instytucjonalny system wsparcia należy wskazać m.in. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gołdapi; Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Gołdapi, prowadzony przez Powiat Gołdapski; Dom dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Ciąży przy PCPR w Gołdapi; a także Placówkę Opiekuńczo-Wychowawczą „Promyki” oraz Placówkę Opiekuńczo-Wychowawczą „Arka” prowadzone przez Caritas Diecezji Ełckiej.

4.2. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych

W świetle ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, stanowi ona działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym. Podmiotami ekonomii społecznej są natomiast m.in. spółdzielnie socjalne, warsztaty terapii

zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie pracy oraz organizacje pozarządowe.

W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego na terenie Gminy Gołdap zarejestrowanych było 60 podmiotów, nie licząc podmiotów w stanie likwidacji. Są to organizacje działające w obszarze rozwoju lokalnego, kultury, kultury fizycznej i sportu, bezpieczeństwa publicznego, a także pomocy osobom z niepełnosprawnościami, wsparcia dziecka i rodziny, hobbystyczne i inne. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w gminie w zakresie, o którym mowa w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych może wyrażać się w możliwości realizacji usług w wymienionych obszarach. Skala działalności w większości przypadków może wskazywać jednak na niewielką zdolność do świadczenia usług społecznych, w szczególności z uwagi na możliwości kadrowe, finansowe oraz warunki organizacyjne tych podmiotów.

Przykładem aktywnej działalności organizacji w obszarze usług społecznych jest Stowarzyszenie „Dobry Start”, które prowadzi Niepubliczną Szkołę Terapeutyczną „Dobry Start” oraz Niepubliczne Przedszkole „Zuchowa Przygoda”. Funkcjonuje tu również Stowarzyszenie Gołdapski Fundusz Lokalny, które od 2002 roku działa na rzecz rozwoju społeczności lokalnych północno-wschodnich Mazur poprzez m.in. program stypendialny, grantowy Działaj Lokalnie oraz Centrum Wspierania Aktywności Społecznej. Stowarzyszenie Partnerstwo Sztuk prowadzi natomiast Centrum Wolontariatu w Gołdapi. Są to jedynie przykłady aktywnych organizacji lokalnych, wskazujące na potencjał w zakresie realizacji usług społecznych, nie wyczerpują natomiast informacji o potencjale całego sektora.

Współpraca Gminy Gołdap z organizacjami pozarządowymi odbywa się zarówno w formie finansowej, jak i pozafinansowej. W 2022 roku organizacje pozarządowe zrealizowały łącznie 23 zadania dofinansowane w ramach konkursów ofert, w łącznej wysokości 453 900,00 zł, na następujące zadania:

- wypoczynek dzieci i młodzieży – 5 000,00 zł
- organizacja spotkań edukacyjnych dzieci i młodzieży – 3 000,00 zł
- upowszechnianie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego poprzez organizację wydarzeń kulturalnych, artystycznych, spektakli, konkursów i wystaw – 16 300,00 zł
- rozwój wspólnot i społeczności lokalnych – 18 000,00 zł
- wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej – 18 600,00 zł
- promocja i organizacji wolontariatu – 5 000,00 zł
- rozwój sportu – 162 000,00 zł
- rozwój turystyki poprzez prowadzenie Centrum Informacji Turystycznej w Gołdapi – 180 000,00 zł
- pomoc materialna dla uczniów i studentów - 30 000,00 zł
- działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust.3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w zakresie

określonym art. 4 ust. 1 w pkt. 1-32a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – 16 000,00 zł.

5. Sytuacja wybranych grup społecznych

Lokalna polityka społeczna zmierza do kształtowania warunków i jakości życia mieszkańców w taki sposób, aby wszyscy członkowie wspólnoty mogli korzystać z dóbr i usług umożliwiających im zaspokojenie potrzeb, wypełnianie różnych ról społecznych oraz rozwój osobisty. Przeszkodą w realizacji tego celu mogą być determinanty wykluczenia społecznego. Szczególnie chodzi o deficyty oraz bariery indywidualne i społeczne dotyczące osoby i grupy, które:

- ✓ nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im normalną pozycję społeczną, zdobycie odpowiedniego poziomu kwalifikacji, wejście na rynek pracy lub założenie rodziny;
- ✓ nie posiadają dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie;
- ✓ posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych (np. ze względu na zaistnienie niepełnosprawności, długotrwałej choroby, uzależnienia);
- ✓ są przedmiotem niszczącego działania innych osób lub podmiotów (polegającego na stosowaniu przemocy, szantażu, dyskryminacji itp.);
- ✓ żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne)².

W dalszej części niniejszego rozdziału analizie zostaną poddane grupy, które można wyodrębnić ze społeczności lokalnej stosując różne kryteria porządkujące. Analiza będzie miała charakter bardziej jakościowy niż ilościowy, ponieważ nie tylko skala danego zjawiska ma znaczenie, ale też jego intensywność i negatywne skutki społeczne.

5.1. Rodziny z dziećmi

Rodzina jest naturalnym środowiskiem służącym opiece i wychowaniu dzieci. Wypełnia też szereg innych ważnych społecznie funkcji. Występujące na jej drodze trudności życiowe są sprawą oczywistą i prawdopodobnie nieuniknioną. Mogą pojawić się w razie problemów zawodowych, utraty pracy czy niedostatecznych dochodów. Mogą też być efektem konfliktów małżeńskich/w związku osób dorosłych. Bardzo często ich źródłem są jednak problemy wychowawcze, wynikające z rozwoju dzieci, które na różnych etapach życia potrzebują odpowiedniej uwagi i mądrych oddziaływań wychowawczych. Rodzice i opiekunowie wyposażeni w niezbędne kompetencje rodzicielskie, samodzielnie albo przy wsparciu ze strony krewnych, znajomych bądź przy okresowym wsparciu specjalistów potrafią radzić sobie z problemami a nawet sytuacjami kryzysowymi. Natomiast w rodzinie, w której kumulują się różne deficyty i zaniedbania opiekuńczo-wychowawcze, jak również problemy materialne i psychologiczne, przewyciężenie sytuacji trudnych może okazać się niemożliwe bez długotrwałego i wielopoziomowego wsparcia ze strony służb społecznych.

² Są to wyznaczniki wykluczenia społecznego zaproponowane w przyjętej w 2004 roku przez Radę Ministrów *Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski* (s. 22-23). Definicja ta, pomimo upływu czasu, wydaje się nadal aktualna.

Wśród rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Gołdap w 2022 roku, rodziny z dziećmi stanowiły 45,4%. W 251 takich rodzinach funkcjonowało 1 113 osób. Największy odsetek stanowiły rodziny z dwojgiem dzieci (39,4%), a w dalszej kolejności z trojgiem (28,7%), z jednym dzieckiem (17,5%) oraz z czworgiem dzieci (8,4%). W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin z dziećmi obejmowanych wsparciem zmniejszyła się o 87, tj. o 25,7%. W 2022 roku wsparciem obejmowano 77 rodzin niepełnych, w których żyło 300 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba tych rodzin zmniejszyła się o 6.

Jednym z głównych powodów obejmowania rodzin z dziećmi wsparciem w Gminie Gołdap w 2022 roku była potrzeba ochrony macierzyństwa. Z tego tytułu pomocy udzielono 89 rodzinom, w których funkcjonowały 483 osoby. W tej liczbie z uwagi na wielodzietność wsparto 79 rodzin z 438 osobami. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa zmniejszyła się o 20, natomiast liczba osób w tych rodzinach zmniejszyła się o 76, tj. o 13,6%.

Drugim powodem obejmowania rodzin z dziećmi pomocą społeczną jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, która w 2022 roku stanowiła powód przyznania pomocy 42 rodzinom, w tym 33 niepełnym i 6 wielodzietnym. W porównaniu do 2020 roku liczba wspartych z tego tytułu rodzin zwiększyła się o 6, natomiast liczba osób w tych rodzinach wzrosła o 24, tj. o 17,6%.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy w szczególności opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym; udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego; udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych i wychowawczych; wspieranie aktywności społecznej rodzin, motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych; a także podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin. Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, obszar działań asystenta rodziny poszerzył się poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu”.

W 2022 roku OPS w Gołdapi zatrudniał jednego asystenta rodziny, wcześniej było to dwóch asystentów. Wsparciem asystenta w tym czasie objęto 25 rodzin, co oznacza wzrost ich liczby, o 4, w porównaniu do 2020 roku.

W sytuacji gdy rodziny, pomimo otrzymanego wsparcia, nie są w stanie realizować funkcji opiekuńczo-wychowawczej, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej. W 2022

roku w pieczy przebywało 71 dzieci z terenu Gminy Gołdap, w 2021 roku było to 58 dzieci, a w 2020 roku 47 dzieci. W latach 2020-2022 corocznie do pieczy zastępczej trafiało od 10 do 16 dzieci.

5.2. Osoby i rodziny doświadczające dysfunkcji

Dysfunkcja, według słownika języka polskiego, oznacza „nieprzystosowanie czegoś do pełnienia określonych funkcji”, a w sensie biologicznym – „nieprawidłowe funkcjonowanie komórki, tkanki, narządu lub całego organizmu”³. Z punktu widzenia lokalnej polityki społecznej dysfunkcjami będą zjawiska, które w sposób negatywny wpływają na funkcjonowanie społeczeństwa, w szczególności przemoc w rodzinie oraz uzależnienia.

Dysfunkcje wiążą się z naruszeniami prawa oraz powszechnie przyjętych norm społecznych, a także bardzo często z degradacją psychiczną i/lub fizyczną osób nimi dotkniętych. Ponadto towarzyszą im trudności życiowe i bariery, takie jak: ubóstwo w sferze materialnej i intelektualnej, bierność społeczno-zawodowa, niski poziom kompetencji interpersonalnych, niedojrzałość emocjonalna rodziców, nieumiejętność pełnienia ról rodzicielskich i małżeńskich, problemy opiekuńczo-wychowawcze. Kwestie te przenoszą się na otoczenie sąsiedzkie oraz środowisko szkolne. W odniesieniu do dzieci i młodzieży skutkiem negatywnych zjawisk są m.in. zaburzenia emocjonalne, schorzenia zdrowotne, trudności w przystosowaniu się do środowiska oraz w kontaktach z innymi ludźmi, mogące objawiać się depresją, nerwicami lub nadpobudliwością, zachowaniami agresywnymi i ryzykownymi, niską motywacją do nauki oraz słabymi wynikami w szkole, a także brakiem pasji i zainteresowań. Konsekwencją dysfunkcji systemu rodzinnego są ponadto przypadki ograniczania władzy rodzicielskiej przez sąd oraz umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.

Jedną z dysfunkcji rodzin jest przemoc domowa, której definicja ustawowa została zawarta w art. 2 ust 1 pkt 1) *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*. W jej świetle stanowi ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

³ <http://sjp.pwn.pl/slownik/2555725/dysfunkcja>.

Przemoc w rodzinie⁴ w Gminie Gołdap jako powód korzystania z pomocy społecznej w perspektywie lat 2020-2022 występowała w skali od 3 do 5 rodzin. W 2022 roku były to 3 rodziny, w których funkcjonowało 15 osób, co oznacza spadek w porównaniu do 2020 roku o 2 rodziny i 2 osoby w rodzinach.

Więcej informacji na ten temat przedstawiają dane Zespołu Interdyscyplinarnego. W ich świetle, w ramach procedury „Niebieskie Karty” działaniami w 2022 roku objęto 334 osoby, w tym osoby, wobec których istniało podejrzenie, że doznają przemocy, jak również osoby, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc. Osoby te były objęte poradnictwem psychologicznym, pedagogicznym, prawnym, medycznym oraz socjalnym. W 2022 roku wszczęto 84 procedury „Niebieskie Karty”, spośród których 58 wpłynęło z Policji, 17 z jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, 7 z oświaty, a 2 z Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Przemocy w rodzinie dopuściło się w tym czasie 60 mężczyzn i 12 kobiet, przy czym były przypadki, gdzie podejrzewanymi o stosowanie przemocy wobec dzieci byli oboje z opiekunów. Największą liczbę osób doświadczających przemocy w rodzinie w 2022 roku stanowiły kobiety (57). Przemocy doświadczyło także 6 mężczyzn i 28 dzieci. W 2022 roku zakończono 49 procedur „Niebieskie Karty”, w tym 47 z uwagi na ustanie przemocy w rodzinie, a 2 z uwagi na brak zasadności podejmowania działań.

Istotną dysfunkcją wpływającą na funkcjonowanie osób i rodzin są uzależnienia. Światowa Organizacja Zdrowia definiuje uzależnienie jako stan psychiczny i fizyczny, wynikający z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy jednak rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonywania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z internetu czy robienie zakupów⁵. W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

W świetle statystyk OPS w Gołdapi w latach 2020-2022 corocznie ze wsparcia z powodu alkoholizmu korzystało od 12 do 25 rodzin i od 20 do 36 osób w tych rodzinach. Istotne jest to, że skala korzystania przez mieszkańców z pomocy społecznej z tego tytułu w badanych latach wrosła i w 2022 roku liczba rodzin była większa o 13 w porównaniu do 2020 roku. Narkomania jako powód przyznania pomocy społecznej występowała w statystykach OPS w skali od 1 do 2 osób.

⁴ Pojęcie przemocy domowej dopiero w 2023 roku zastąpiło pojęcie przemocy w rodzinie, co oznacza, że w statystykach do 2022 roku włącznie funkcjonuje nadal pojęcie przemocy w rodzinie.

⁵Zob. *Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i niechemicznych*, red. M. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.gov.pl/portals?id=112184>.

Więcej informacji dostarczają sprawozdania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która podejmuje szereg procedur mających na celu pomoc osobom uzależnionym od alkoholu oraz członkom ich rodzin – współuzależnionym, doświadczającym przemocy domowej i innych problemów związanych z nadużywaniem alkoholu. W 2022 roku GKRPA wpłynęły 24 wnioski o wydanie orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia od alkoholu. Spośród nich 20 wniosków zostało skierowanych do sądu o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego, a 4 osoby podjęły leczenie dobrowolnie. Zespół motywacyjny przeprowadził w tym czasie 13 rozmów motywujących do podjęcia leczenia odwykowego. Terapię dobrowolnie podjęło 11 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba wniosków, które wpłynęły do GKRPA, wzrosła o 9, natomiast liczba wniosków skierowanych do sądu – zwiększyła się o 16. Wpływ na niższe wartości powyższych danych w 2020 roku mogła mieć pandemia Covid-19.

W porównaniu do skali występowania innych problemów, skala problemu uzależnień może nie wydawać się duża, to trzeba pamiętać, że GKRPA interweniuje w przypadkach trudnych, gdy osoba pije w sposób szkodliwy dla siebie i otoczenia (np. rodziny, sąsiadów).

Inne dysfunkcje społeczne są słabiej rozpoznane. Niemniej jednak, szczególnie po okresie pandemii i związanej z nią izolacji społecznej, sygnalizuje się wzrost zagrożenia w szczególności uzależnieniem od internetu i gier, cyberprzemocą, a także wzrost skali występowania depresji i zaburzeń psychicznych, szczególnie u dzieci i młodzieży. Mogą one objawiać się nieco inaczej niż u dorosłych, poprzez m.in. nasilenie zachowań agresywnych, destrukcyjnych i autodestrukcyjnych, takich jak na przykład samookaleczanie. W świetle raportu „Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym” z badania przeprowadzonego na zlecenie Fundacji UNaweza, *obraz dzieci i młodzieży, jaki wyłania się z pozyskanych wyników, to obraz przepełniony samotnością, skrajnie niską samooceną i niskim poczuciem sprawczości. Roboczo nazwalibyśmy ten stan „triadą kryzysu psychicznego dzieci i młodzieży”, która przyczynia się między innymi do dramatycznego wzrostu myśli samobójczych wśród młodych ludzi, zachowań samobójczych i podejmowanych zamachów samobójczych. W dużym uproszczeniu dzieci w kryzysie psychicznym to dzieci przekonane o tym, że nic nie znaczą, niczego nie potrafią i dla nikogo nie są ważne. Obraz ten dopełnia niski poziom zaufania społecznego młodych, brak wiary w skuteczność profesjonalnej pomocy czy wsparcia społecznego i skala doświadczanej przemocy rówieśniczej, domowej oraz doświadczania hejtu⁶.*

5.3. Osoby niepracujące, ubogie

Ubóstwo i bezrobocie to dwa zjawiska ściśle ze sobą powiązane, choć nie zawsze brak płatnej pracy oznacza brak stałego dochodu, a w efekcie niski status materialny. Zjawisko bezrobocia można analizować w oparciu o statystyki PUP, jednak nie oddaje to do końca skali szerszego zjawiska, czyli braku płatnego zatrudnienia. Część osób zarejestrowanych w PUP to osoby,

⁶ J. Flis, M. Dębski, *Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym*. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi. 2023, s. 6.

które tylko formalnie są bezrobotne, ponieważ pracują w „szarej strefie”. Z drugiej strony poza rejestrami PUP pozostają osoby poszukujące pracy na własny rachunek, a także biernie zawodowo, które teoretycznie mogłyby pracować, jednak nie mają do tego motywacji, brakuje im kompetencji życiowych lub odpowiednich kwalifikacji. Nieaktywne są dość często również osoby, które mają ograniczony dostęp do rynku pracy ze względu na specyficzne cechy. Wielodzielnosc, niepełnosprawność, bezdomność czy alkoholizm powodują, że podjęcie i utrzymanie się w pracy może być szczególnie trudne, ponieważ bariery tkwią nie tylko w świadomości jednostek, ale też całego społeczeństwa (np. stereotypy dotyczące niższej wydajności pracowników z niepełnosprawnością) oraz systemu pomocy instytucjonalnej. W efekcie, bardziej „opłaca się” nie pracować i pobierać świadczenia społeczne.

W grudniu 2022 roku w rejestrze PUP w Gołdapi zarejestrowanych było 501 osób bezrobotnych z terenu Gminy Gołdap, co oznacza zmniejszenie ich liczby o 74 osoby (o 12,9%) w porównaniu do 2020 roku. Bezrobocie w gminie jest zróżnicowane pod kątem cech socjodemograficznych osób pozostających w rejestrach PUP.

Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Gołdap w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Ogółem	575	453	501
Kobiety	345	284	299
Mężczyźni	230	169	202
Do 25 roku życia	82	80	80
Do 30 roku życia	164	149	162
Powyżej 50 roku życia	154	103	121
Długotrwale bezrobotni	269	225	229

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BDL GUS.

Z punktu widzenia wsparcia osób doświadczających bezrobocia kluczowe znaczenie mają czynniki indywidualne, które wpływają na zdolność i motywację do podjęcia zatrudnienia. Jednym z takich czynników jest płeć, na co wskazują rozmiary bezrobocia wśród mieszkańców. Kobiety stanowią bowiem większość (59,7%) osób z terenu gminy zarejestrowanych jako bezrobotne. Może to być efekt m.in. kwalifikacji nieadekwatnych do potrzeb rynku pracy, przerw związanych z urodzeniem i wychowaniem dzieci czy stereotypów, w świetle których kobiety nie są chętnie zatrudniane z obawy o gorszą wydajność pracy czy większe ryzyko podejmowania zwolnień lekarskich ze względu na choroby dzieci.

Analiza cech socjodemograficznych bezrobotnych mieszkańców gminy wskazuje na dość duży odsetek osób do 30 roku życia, które, w liczbie 162, stanowiły w grudniu 2022 roku 32,3% ogółu bezrobotnych. Jest to grupa należąca do katalogu grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Młodzi bezrobotni nierzadko bowiem charakteryzują się niewielkim

doświadczeniem zawodowym bądź wykształceniem nieadekwatnym do potrzeb rynku pracy, a przy tym mogą mieć zbyt wysokie oczekiwania względem wynagrodzenia.

Barier na rynku pracy mogą doświadczać również osoby po 50 roku życia. W Gminie Gołdap w 2022 roku stanowiły one, w liczbie 121, prawie jedną czwartą bezrobotnych (24,2%). Sytuacja tych osób nierzadko jest skomplikowana. Mogą to być osoby dysponujące wieloletnim doświadczeniem zawodowym, ale przy tym mieć nieaktualne kwalifikacje; lub nie mieć doświadczenia w pracy w ogóle ze względu na wcześniejsze zajmowanie się domem i wychowaniem dzieci bądź podlegać stereotypom dotyczącym osób starszych na rynku pracy. Wszystko to może mieć wpływ na trudności w znalezieniu zatrudnienia.

Pomimo zmniejszania rozmiarów bezrobocia rejestrowanego problemem pozostaje nadal długotrwałe bezrobocie, rozumiane jako pozostawanie przez bezrobotnego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Osoby należące do kategorii osób długotrwałe bezrobotnych w 2022 roku, w liczbie 229, stanowiły 45,7% wszystkich bezrobotnych z gminy. W porównaniu do 2020 roku ich liczba spadła o 40 osób (o 14,9%), a odsetek w strukturze zwiększył się o 1,1 punktu procentowego.

Bezrobocie stanowi jeden z głównych powodów udzielania pomocy społecznej mieszkańcom Gminy Gołdap. W 2022 roku z tego tytułu wsparcie otrzymało 231 rodzin, w których funkcjonowały 744 osoby. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 47, tj. o 16,9, natomiast liczba osób w tych rodzinach spadła o 98 tj. o 11,6%.

Nierzadko konsekwencją bierności zawodowej i bezrobocia jest ubóstwo, będące zjawiskiem społecznym polegającym na braku dostatecznych środków materialnych do zaspokajania potrzeb życiowych jednostki lub rodziny⁷. Może ono być mierzone zarówno w sposób absolutny, co oznacza niewystarczające środki finansowe na zaspokojenie podstawowych potrzeb osoby lub rodziny, bądź w sposób relatywny, kiedy odzwierciedla nierówności społeczne i związane jest z porównaniem poziomu życia danej osoby czy rodziny do średniej w społeczeństwie.

Ubóstwo stanowi jeden z powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej, przy czym musi ono współwystępować z innym powodem wskazanym w artykule 7 ustawy o pomocy społecznej. W 2022 roku ubóstwo stanowiło jeden z głównych powodów udzielania wsparcia mieszkańcom Gminy Gołdap. Z tego tytułu świadczenia z pomocy społecznej otrzymało 266 rodzin, w których funkcjonowało 566 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin spadła o 73, tj. o 21,5%, natomiast liczba osób w rodzinach zmniejszyła się o 216, tj. o 27,6%.

Jednym z przejawów ubóstwa jest bezdomność. Ze wsparcia OPS z tego powodu w latach 2020-2022 korzystało od 34 do 39 osób. Bezdomność może stanowić efekt różnych przyczyn, wśród których można wskazać rozpad rodziny, uzależnienie, brak stałych dochodów lub niski ich poziom, eksmisję oraz uzależnienia. Zadaniem gminy jest zapewnienie osobom dotkniętym problemami bezdomności tymczasowego schronienia przez przyznanie miejsca w

⁷ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/ubostwo;3990730.html>

noclegowni, schronisku bądź ogrzewalni dla osób bezdomnych. Pracownicy socjalni wspierają takie osoby również poprzez zabezpieczenie pomocy na wyżywienie, środki higieny i odzieży, wsparcie w uzyskaniu świadczeń z zabezpieczenia społecznego, w tym z pomocy społecznej itp.

5.4. Osoby z niepełnosprawnościami i długotrwale chorujące

Zachowanie odpowiedniego poziomu zdrowotności społeczeństwa stanowi obecnie poważne wyzwanie, ze względu m.in. na postępujące starzenie się społeczeństwa, zanieczyszczenie środowiska i zmiany klimatyczne, niewłaściwą dietę, mało aktywny tryb życia itp. Jednocześnie jednym z zadań gminy jest ochrona zdrowia, czyli działalność, której celem jest zapobieganie chorobom i ich leczenie, utrzymanie rozwoju psychicznego, fizycznego i społecznego człowieka, przedłużanie życia, a także zapewnienie zdrowego rozwoju następnym pokoleniom. Światowa Organizacja Zdrowia definiuje zdrowie nie tylko jako całkowity brak choroby, ale także stan pełnego, fizycznego, umysłowego oraz społecznego dobrostanu, tj. dobrego samopoczucia. Zdrowie jest zatem jedną z podstawowych wartości, warunkujących prowadzenie produktywnego i satysfakcjonującego życia. Przewlekła lub ciężka choroba może zaś stanowić barierę w wypełnianiu ról zawodowych, rodzinnych i społecznych.

Problemy zdrowotne mogą być jedną z przyczyn ubóstwa i innych problemów osób i rodzin. Zaburzają bowiem ich prawidłowe funkcjonowanie w wielu aspektach, niejednokrotnie przyczyniając się do obniżenia jakości życia i wystąpienia trudnych sytuacji, takich jak utrata pracy, niemożność podjęcia zatrudnienia, trudności finansowe i zadłużenie, wynikające z wysokich kosztów leczenia przy niskich dochodach lub ich braku, uzależnienia, konflikty w rodzinie, a także inne problemy zdrowotne takie jak np. depresja.

Podobnie może wyglądać sytuacja w przypadku niepełnosprawności, która w świetle definicji WHO, oznacza „ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu”⁸. W polskim ustawodawstwie, niepełnosprawność została zdefiniowana jako trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy⁹. Niepełnosprawność może wiązać się z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną, psychofizyczną, komunikowania się oraz funkcjonowania w społeczeństwie. Jej przyczynami mogą być przewlekłe choroby, wady wrodzone, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu. Może zatem wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

W świetle danych Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 roku w Gminie Gołdap zamieszkiwało 2 725 osób z niepełnosprawnościami, w tym 48,0% to mężczyźni, a 52,0% stanowiły kobiety. Spośród wszystkich osób z niepełnosprawnościami w gminie 1 816 osób

⁸ Cyt. za <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnosprawnosc;3947453.html>

⁹ Art. 2 pkt 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

(66,6%) to osoby niepełnosprawne prawnie, a 909 (33,4%) to osoby niepełnosprawne tylko biologicznie.

Wśród głównych powodów korzystania przez mieszkańców Gminy Gołdap ze świadczeń z pomocy społecznej są dwa bezpośrednio związane ze zdrowiem. W 2022 roku w 133 rodzinach funkcjonowały osoby wymagające wsparcia związanego z długotrwałą lub ciężką chorobą. W porównaniu do 2020 roku liczba tych rodzin zmniejszyła się o 31, tj. o 18,9%, natomiast liczba osób w tych rodzinach spadła o 68 (o 25,6%). Niepełnosprawność członka rodziny w 2022 roku była powodem wsparcia 152 rodzin z terenu gminy, w których funkcjonowały 284 osoby. Liczba tych rodzin w omawianej perspektywie zmniejszyła się o 23 (o 13,1%), natomiast liczba osób w nich funkcjonujących spadła o 78, tj. o 21,5%.

Osoby z niepełnosprawnościami, przewlekłe chorujące i ich rodziny często w większym stopniu niż inni członkowie społeczności lokalnej narażone są na ubóstwo i wykluczenie. Mogą doświadczać odrzucenia zarówno w wymiarze personalnym, przez środowisko społeczne, jak i na gruncie zawodowym. Osoby z niektórymi rodzajami niepełnosprawnościami (np. ruchowo, niewidome i niedowidzące, głuche) mierzą się w codziennym funkcjonowaniu z barierami architektonicznymi, technicznymi oraz w komunikowaniu się, przez co ich uczestnictwo w życiu społecznym jest utrudnione. Ponadto jednymi z częściej doświadczanych problemów jest niedostatek środków finansowych oraz niewystarczający dostęp do opieki zdrowotnej i rehabilitacji. W rodzinach, w których przynajmniej jeden z członków jest osobą zależną, wymagającą stałej opieki, nasilają się problemy związane z godzeniem pracy zarobkowej i innych obowiązków, a także przemęczenie i wypalenie osoby bliskiej sprawującej opiekę nad osobą chorującą lub z niepełnosprawnościami.

5.5. Osoby starsze

Według WHO, starość zaczyna się wraz z 60 rokiem życia i można ją podzielić na trzy etapy: do 74 r.ż. trwa wczesna starość, w przedziale 75-89 lat jest starość pośrednia (lub wiek podeszły), zaś od 90 r.ż. można już mówić o długowieczności lub późnej starości. Jednak pierwsze zmiany biologiczne, które oznaczają początek starości, zaczynają się w organizmie ludzkim już po czterdziestce. To wtedy słabnie zdrowotność oraz obniża się sprawność, rośnie zagrożenie przewlekłą chorobą i niepełnosprawnością. W wieku starszym te zmiany się nasilają – spada stężenie hormonów, spowalniają się funkcje poznawcze, motoryczne i pamięć, zaś występujące schorzenia dotyczą najczęściej układu krążenia (choroba wieńcowa, nadciśnienie), zmian nowotworowych, cukrzyca typu 2 i choroby układu kostno-stawowego. Osłabieniu ulega system immunologiczny, zdolność regeneracji po wysiłku oraz przystosowywanie się organizmu do zmiennych warunków¹⁰.

Jednak to, w jakiej kondycji psychicznej, emocjonalnej, fizycznej i społecznej dana osoba wkracza w wiek seniorski, zależy od mnóstwa czynników. Przede wszystkim jest efektem tego, jaki tryb życia osoba prowadziła, np. czy uprawiała sport lub inne aktywności na

¹⁰ https://www.doz.pl/czytelnia/a12239-Zrozumiec_seniora_-_potrzeby_i_emocje_osob_starszych

świeżym powietrzu, dobrze się odżywiała, stroniła od używek, jaką pracę wykonywała, a także czy budowała pozytywne relacje z bliskimi oraz znajomymi. W związku z tym, sytuacja życiowa danej osoby w wieku 60+ może się diametralnie różnić od jej rówieśników. Niemniej, analizując problemy i potrzeby osób starszych zamieszkujących gminę, można dokonać kilku uogólnień.

Warto również wskazać, że sytuacja materialna wielu osób starszych jest trudna. Minimalna emerytura rolnicza lub pracownicza, a w bardziej skrajnych sytuacjach (gdy osoba nie wypracowała prawa do emerytury) renta rodzinna, renta socjalna lub inne świadczenia z pomocy społecznej, mogą okazać się nie wystarczające do pokrycia kosztów życia, zwłaszcza w sytuacji problemów zdrowotnych i rosnących wydatków na leki i wizyty u lekarzy.

Ponadto, seniorzy z różnych względów są bardziej narażeni na samotność i izolację społeczną. Dotyczy to zwłaszcza kobiet, których długość życia jest dłuższa niż mężczyzn¹¹. Udział kobiet w grupie mieszkańców Gminy Gołdap w wieku 70 lat i więcej wynosił 62,8%, natomiast w wieku od 85 lat – 72,1%. Kobiety częściej też stają się klientkami OPS, stanowiąc 68,9% świadczeniobiorców w wieku emerytalnym. Po śmierci współmałżonka oraz usamodzielnieniu się dzieci, osoba starsza pozostaje sama w miejscu zamieszkania. Nie mając żadnego obowiązku społecznego (np. nauka, praca) oraz oparcia w rodzinie czy w otoczeniu sąsiedzkim, w obliczu rosnących problemów zdrowotnych, barier finansowych i komunikacyjnych oraz malejących kontaktów społecznych, może stracić sens życia, popaść w depresję.

W obliczu powyższych problemów, seniorzy na pewnym etapie życia potrzebują pomocy innych osób w zaspokojeniu codziennych potrzeb (np. zakupy, przygotowanie posiłku, pielęgnacja i higiena ciała), jednakże nierzadko tej pomocy są pozbawieni. W takich przypadkach interwenują służby społeczne. W 2022 roku pomocą społeczną objęte były 93 rodziny emerytów i rencistów, w których funkcjonowało 125 osób, przy czym 78 rodzin było jednoosobowych, 9 rodzin dwuosobowych, natomiast tylko 6 rodzin liczyło 3 i więcej osób.

Jednym z podstawowych zadań gminy w zakresie wsparcia osób i rodzin, które doświadczają problemu niepełnosprawności oraz ciężkiej i/lub przewlekłej choroby, są usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. W 2022 roku pomoc w postaci usług opiekuńczych otrzymywało 71 osób, czyli o 11 osób mniej niż w 2020 roku.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w

¹¹ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/trwanie-zycia/trwanie-zycia-w-2019-roku,2,14.html>

domu pomocy społecznej. W 2022 roku w DPS w przebywało 30 mieszkańców gminy, czyli o 1 osobę mniej niż w 2020 roku.

Porównując te liczby z danymi demograficznymi można dojść do wniosku, że skala zapotrzebowania na wsparcie jest wciąż relatywnie niewielka, jednakże wraz z dalszym wzrostem liczb seniorów oraz wydłużaniem się okresu trwania życia, a także pogarszaniem stanu zdrowia i rosnącym osamotnieniem osób starszych, zapotrzebowanie na świadczenie usług opiekuńczych oraz innych działań pomocowych będzie rosnąć. Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze także potrzebę kreowania warunków aktywności i rozwoju osób starszych, w tym między innymi aktywności edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej, fizycznej. Osoby w wieku od 60 lat wżwyz to nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego. Z racji tego, że w najbliższych latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia.

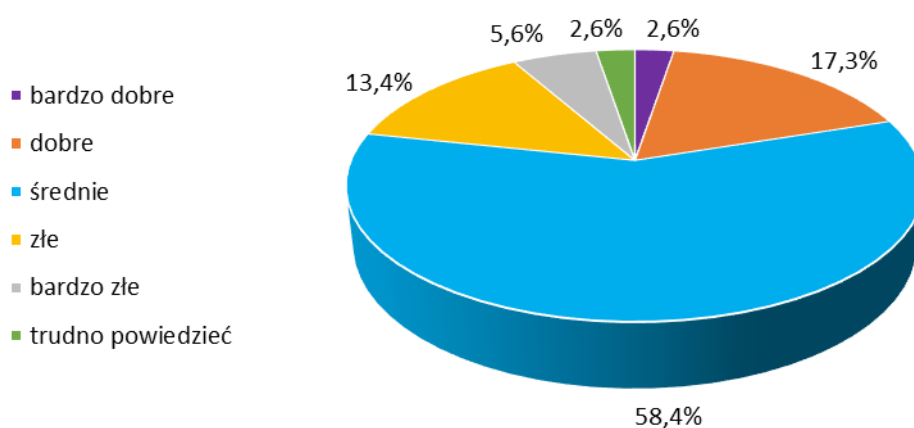
6. Usługi społeczne z perspektywy mieszkańców

6.1. Wyniki badań wśród dorosłych

W badaniu ankietowym wzięło udział 231 dorosłych mieszkańców Gminy Gołdap, w tym 70,0% kobiet oraz 30,0% mężczyzn. Spośród nich 38,0% stanowiły osoby w wieku od 30 do 44 lat, 25,8% to osoby do 29 roku życia; 23,1% osoby w wieku 45-59 lat, a 13,1% osoby od 60 roku życia wzwyż.

Respondenci zostali zapytani o to, jak oceniają aktualne warunki życia mieszkańców Gminy Gołdap. Ponad połowa badanych twierdzi, że są one *średnie* (58,4%), 17,3% uważa je za *dobre*, a 2,6% za *bardzo dobre*. Według 13,4% badanych warunki te są *złe*, a według 5,6% - *bardzo złe*. Zdania na ten temat nie wyraziło 2,6% ankietowanych mieszkańców.

Wykres 3. Jak ocenia Pan/i aktualne warunki życia mieszkańców Gminy?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

W opinii badanych najtrudniej w Gminie Gołdap żyje się osobom starszym – twierdzi tak 64,1%, a także osobom z niepełnosprawnościami i chorującym (60,2%). W dalszej kolejności wskazywano osoby i rodziny doświadczające problemu uzależnienia (42,9%), dotknięte problemem przemocy domowej (34,2%), ubogie (33,8%), osoby i rodziny dotknięte bezrobociem (29,4%), dzieci i młodzież (25,5%), samotne matki i samotnych ojców (24,7%) oraz rodziny wielodzietne (15,6%).

Tabela 10. Jakim osobom i grupom społecznym najtrudniej żyje się w Gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
osoby starsze	148	64,1%
osoby z niepełnosprawnościami i chorujące, w tym psychicznie	139	60,2%
osoby/rodziny dotknięte problemem uzależnienia	99	42,9%
osoby/rodziny dotknięte problemem przemocy domowej	79	34,2%
osoby/rodziny ubogie	78	33,8%

osoby/rodziny dotknięte bezrobociem	68	29,4%
dzieci i młodzież	59	25,5%
samotne matki/samotni ojcowie	57	24,7%
rodziny wielodzietne	36	15,6%
nie ma takich grup	2	0,9%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Najczęstszymi problemami i trudnościami życiowymi rodzin w Gminie są, w opinii respondentów, uzależnienia członków rodzin oraz niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta, na co wskazało po 56,7% badanych. W dalszej kolejności wskazywano chorobę i problemy zdrowotne (46,8%), brak pieniędzy na bieżące wydatki (45,0%), zadłużenie rodziny (41,1%), brak stałego zatrudnienia (35,5%), konflikty rodzinne i małżeńskie (33,3%) oraz niepełnosprawność członka rodziny (30,3%).

Tabela 11. Jakich problemów/trudności życiowych, w Pana/i opinii najczęściej doświadczają rodziny w Gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
uzależnienie członka rodziny (np. alkohol, narkotyki, internet)	131	56,7%
niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta	131	56,7%
choroba, problemy zdrowotne	108	46,8%
brak pieniędzy na bieżące wydatki	104	45,0%
zadłużenie rodziny (kredyty, pożyczki)	95	41,1%
brak stałego zatrudnienia	82	35,5%
konflikty rodzinne/małżeńskie	77	33,3%
niepełnosprawność członka rodziny	70	30,3%
przemoc domowa	52	22,5%
trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem	49	21,2%
złe warunki mieszkaniowe	43	18,6%
konflikty z prawem członka rodziny	19	8,2%
rodziny w Gminie nie doświadczają problemów/trudności życiowych	6	2,6%

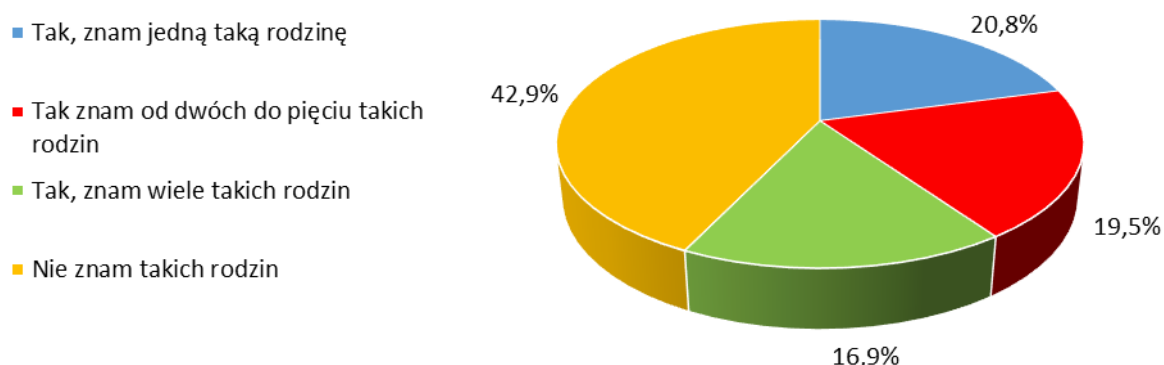
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Mniej niż jedna czwarta badanych wskazywała na przemoc domową (22,5%), trudności wychowawcze (21,2%), złe warunki mieszkaniowe (18,6%) oraz konflikty z prawem członka rodziny (8,2%). W opinii 2,6% rodziny nie doświadczają trudności życiowych.

Jedną z poważnych dysfunkcji rodzin stanowi przemoc domowa, której temat pogłębiono w badaniu. Zapytano respondentów o to, czy znają osobiście rodziny z terenu Gminy, w których występuje przemoc. W świetle uzyskanych odpowiedzi, 20,8% zna jedną taką

rodzinę; 19,5% zna od dwóch do pięciu rodzin, a 16,9% zna wiele takich rodzin. Prawie 43,0% badanych twierdzi, że nie zna rodzin na terenie Gminy, w których występowałaby przemoc.

Wykres 4. Czy zna Pan/i osobiście rodziny z terenu Gminy, w których w Pana/i opinii występuje przemoc?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Według ankietowanych najczęstszą przyczyną przemocy domowej są uzależnienia – wskazało tak 83,5% badanych mieszkańców. W dalszej kolejności zaznaczali złą sytuację materialną (46,8%), zaburzenia i choroby psychiczne (36,4%), brak umiejętności konstruktywnego rozwiązywania problemów (35,5%), problemy małżeńskie i w związku (33,8%), doświadczanie przemocy w dzieciństwie (30,3%), bezrobocie (29,4%), długotrwały stres (26,8%), bezradność opiekuńczo-wychowawczą (26,4%) oraz problemy z porozumiewaniem się (25,1%). Pozostałe czynniki, takie jak wpływ otoczenia, zazdrość czy kompleksy wskazała mniej niż jedna czwarta badanych.

Tabela 12. Co według Pana/i stanowi najczęstszą przyczynę przemocy domowej?

Wyszczególnienie	Liczba	%
uzależnienia (od alkoholu, narkotyków i inne)	193	83,5%
zła sytuacja materialna	108	46,8%
zaburzenia i choroby psychiczne	84	36,4%
brak umiejętności konstruktywnego rozwiązywania problemów	82	35,5%
problemy małżeńskie/w związku	78	33,8%
doświadczanie przemocy w dzieciństwie	70	30,3%
bezrobocie	68	29,4%
długotrwały stres	62	26,8%
bezradność/trudności w wychowaniu dzieci	61	26,4%
problemy z porozumiewaniem się	58	25,1%
wpływ otoczenia	47	20,3%
zazdrość	41	17,7%

kompleksy	26	11,3%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	16	6,9%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wśród negatywnych zagrożeń odnoszących się do dzieci i młodzieży w Gminie najczęściej wskazywano alkohol, papierosy, narkotyki i dopalacze (65,4%), zagrożenie uzależnieniami od nowych technologii (61,0%), bezproduktywne spędzanie wolnego czasu (55,8%), zaniedbania wychowawcze (51,9%) oraz utrudniony start w dorosłe życie (50,2%). W mniejszej skali zaznaczano przestępczość i chuligaństwo (37,7%), wyjazdy rodziców za granicę (24,2%) oraz przemoc ze strony rodziców/opiekunów (20,8%). Zdania na ten temat nie wyraziło 4,8% badanych.

Tabela 13. Jakie negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży dostrzega Pan/i najczęściej w Gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
alkohol, papierosy, narkotyki, dopalacze	151	65,4%
zagrożenie uzależnieniami od nowych technologii (telefony, internet, komputery)	141	61,0%
bezproduktywne spędzanie czasu wolnego	129	55,8%
zaniedbania wychowawcze	120	51,9%
utrudniony start w dorosłe życie/brak perspektyw	116	50,2%
przestępczość i chuligaństwo	87	37,7%
wyjazdy rodziców za granicę	56	24,2%
przemoc ze strony rodziców/opiekunów	48	20,8%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	11	4,8%
żadne	3	1,3%
zaniedbanie socjalne (niedożywienie, higiena)	0	0,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

W obszarze wspierania rodzin z dziećmi respondenci uznali za najistotniejsze takie działania jak zapewnienie pomocy psychologicznej (60,2%), zajęcia wspierające rozwój dzieci i młodzieży (47,6%), zapewnienie poradnictwa specjalistycznego (45,0%), zapewnienie wsparcia terapeutycznego (39,4%), zapewnienie opieki dzieciom do lat 3 (39,0%), działania edukacyjne służące wzmocnieniu kompetencji rodzicielskich (29,4%), prowadzenie placówek wsparcia dziennego (26,8%), zajęcia integracyjno-edukacyjne dla rodzin (23,4%), działania w zakresie profilaktyki zdrowotnej (20,8%), grupy wsparcia (19,9%) oraz wsparcie asystenta rodziny (19,5%).

Istotnym problemem mogą też być uzależnienia. Spośród respondentów aż 42,0% badanych zna więcej niż 5 osób, które może dotyczyć problem uzależnienia od alkoholu; 51,5% zna więcej niż 5 osób, które mogą być uzależnione od telefonu, a 50,2% - zna więcej niż 5 osób uzależnionych od internetu.

Tabela 14. Czy zna Pan/i w swoim otoczeniu osoby, które w Pana/i opinii mogą być uzależnione:

Wyszczególnienie	Tak, znam 1 taką osobę	Tak, znam od 2 do 5 takich osób	Tak, znam więcej niż 5 takich osób	Nie znam takich osób
od alkoholu?	15,2%	29,9%	42,0%	13,0%
od narkotyków?	18,6%	20,3%	13,0%	48,1%
od telefonu?	5,6%	17,7%	51,5%	25,1%
od internetu?	8,2%	16,9%	50,2%	24,7%
od komputera?	8,7%	17,7%	43,7%	29,9%
od hazardu?	17,3%	10,0%	7,4%	65,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

W obszarze wsparcia osób uzależnionych mieszkańcy za priorytetowe uznają takie działania jak wsparcie psychologiczne (60,2%), poradnictwo specjalistyczne (48,9%), programy profilaktyczne dla dzieci i młodzieży (46,8%), tworzenie grup wsparcia (41,6%), tworzenie warunków do rozwoju klubów abstynenckich i grup AA (34,6%) oraz profilaktykę skierowaną do osób dorosłych (29,0%).

Tabela 15. Jakich barier i problemów najczęściej doświadczają osoby starsze i/lub osoby z niepełnosprawnościami w Gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
trudności finansowe	141	61,0%
utrudniony dostęp do usług opiekuńczych	130	56,3%
choroby	127	55,0%
utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych	125	54,1%
utrudniona możliwość korzystania ze środków transportu	123	53,2%
samotność	94	40,7%
bariery architektoniczne	85	36,8%
brak poczucia bycia potrzebnym	62	26,8%
brak lub niewystarczająca opieka ze strony rodziny	56	24,2%
brak pracy	55	23,8%
brak lub niewystarczająca oferta aktywizacji zawodowej	44	19,0%
brak akceptacji w środowisku lokalnym	36	15,6%
brak lub niewystarczająca oferta aktywności społecznej, kulturalnej, rekreacyjnej i in.	32	13,9%

utrudniony dostęp do edukacji	19	8,2%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	4	1,7%
nie doświadczają żadnych barier/problemów	3	1,3%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Osoby starsze w Gminie Gołdap, w opinii badanych, najczęściej doświadczają trudności finansowych (61,0%), a w dalszej kolejności utrudnionego dostępu do usług opiekuńczych (56,3%), chorób (55,0%), utrudnionego dostępu do placówek rehabilitacyjnych (54,1%), utrudnionej możliwości korzystania ze środków transportu (53,2%), samotności (40,7%), barier architektonicznych (36,8%). W dalszej kolejności wskazywano na brak poczucia bycia potrzebnym (26,8%), brak lub niewystarczającą opiekę ze strony rodziny (24,2%), brak pracy (23,8%), a także brak lub niewystarczającą ofertę aktywizacji zawodowej (19,0%).

Za najważniejsze działania w tym obszarze w najbliższych latach uznano zapewnienie lepszego dostępu do lekarzy specjalistów (82,7%), zwiększenie dostępu do rehabilitacji (67,5%), zapewnienie większego dostępu do usług opiekuńczych (54,5%), zapewnienie pomocy psychologicznej (43,7%), zapewnienie całodobowej opieki (39,0%), zapewnienie poradnictwa specjalistycznego (36,8%), ułatwienie dojazdu do miejsc świadczenia usług społecznych (35,9%), organizację różnorodnych form spędzania czasu wolnego (30,7%), kursy i szkolenia dla opiekunów faktycznych (29,9%), wsparcie asystentów osób starszych i osób niepełnosprawnych (29,0%), opiekę wytchnieniową (28,1%), likwidację barier architektonicznych (25,5%) oraz integrację ze środowiskiem lokalnym (24,7%).

Tabela 16. Jakich trudności doświadczają najczęściej osoby bezrobotne w Gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
brak motywacji do znalezienia zatrudnienia	123	53,2%
niechęć do podejmowania pracy	111	48,1%
nieumiejętność poszukiwania pracy	90	39,0%
kwalifikacje nieadekwatne do potrzeb rynku pracy	85	36,8%
niewystarczająca liczba miejsc pracy	83	35,9%
zbyt wysokie aspiracje osób bezrobotnych odnośnie pracy i wynagrodzenia	70	30,3%
brak dostosowania ofert pracy do kwalifikacji osób bezrobotnych	66	28,6%
niewystarczające możliwości odbycia kursów, szkoleń i staży zawodowych	50	21,6%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	14	6,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

W obszarze wsparcia osób bezrobotnych za najważniejsze działania uznano inicjowanie powstawania nowych miejsc pracy (48,9%) oraz organizację staży zawodowych (42,4%), a w dalszej kolejności doradztwo zawodowe dla dorosłych i młodzieży (32,9%), aktywizację zawodową osób w wieku 50+ (29,4%), aktywizację zawodową kobiet (28,6%), aktywizację

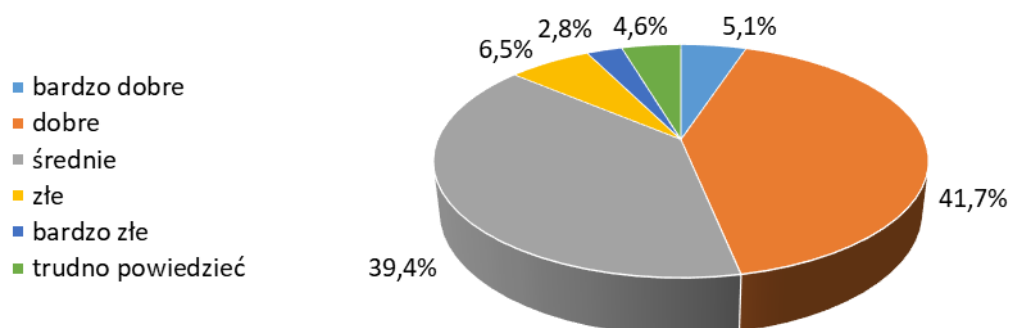
zawodową osób z niepełnosprawnościami (27,3%) oraz realizację kompleksowych programów aktywizacji zawodowej (23,4%).

6.2. Wyniki

W badaniu ankietowym młodzieży wzięło udział 216 osób, w tym 54,6% dziewcząt oraz 45,4% chłopców. Największy odsetek stanowili uczniowie w wieku od 12 do 15 lat (66,7%), a następnie od 16 do 19 lat (27,8%). Uczniowie powyżej 19 roku życia to 5,6% ogółu.

Prawie połowa respondentów ocenia warunki życia w Gminie jako *dobre* (41,7%), za *średnie* uznaje je 39,4% badanych, a za *bardzo dobre* – 5,1%. Odpowiedzi, że warunki życia w gminie są *złe* udzieliło 6,5% respondentów, a jako *bardzo złe* oceniło je 2,8% badanych. Opinii na ten temat nie wyraziło 4,6% ankietowanych uczniów.

Wykres 5. Jak oceniasz warunki życia mieszkańców Gminy?

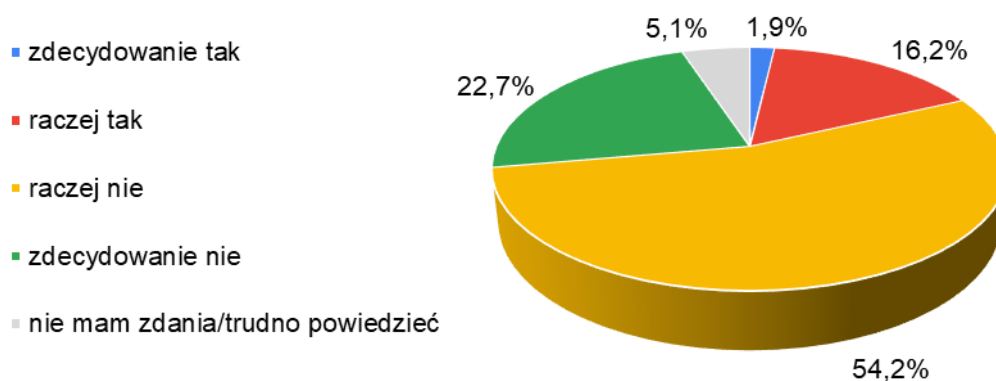

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Badani uczniowie zostali zapytani o to, w jaki sposób angażują się w życie społeczności lokalnej. W świetle uzyskanych odpowiedzi w ciągu ostatniego roku więcej niż jedna czwarta młodzieży (28,7%) w ogóle nie angażowała się w życie społeczności gminy. Spośród pozostałych najwięcej osób angażowało się w pomoc rówieśniczą (62,3%), pomoc sąsiedzką (43,5%) oraz dbanie o estetykę i czystość najbliższego otoczenia (42,9%). W mniejszym stopniu wskazywano na pomoc przy organizacji imprez i wydarzeń lokalnych (24,0%), wolontariat (11,7%) oraz działalność w organizacjach społecznych (10,4%).

Warto tu wskazać, że większość młodzieży deklaruje, że nie ma poczucia wpływu na sprawy lokalne – 54,2% twierdzi, że *raczej go nie ma*, a 22,7% twierdzi tak *zdecydowanie*. Poczucie wpływu na sprawy lokalne deklaruje 18,1% badanych, natomiast zdania nie wyraziło 5,1%.

Wykres 6. Czy masz poczucie wpływu na sprawy lokalne?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Uczniom zadano również pytanie o to, czy uczęszczają na zajęcia dodatkowe organizowane w szkole lub poza szkołą. W świetle uzyskanych odpowiedzi aż 82,4% nie uczęszcza na dodatkowe zajęcia organizowane w szkole, natomiast 44,0% nie uczęszcza na takie zajęcia poza szkołą. W przypadku zajęć organizowanych w szkole 4,2% badanych deklaruje, że uczęszcza na nie *często*, 8,8% *czasami*, a 4,6% *rzadko*. W zajęciach pozaszkolnych *często* uczestniczy 39,4% ankietowanych, *czasami* 9,7%, a *rzadko* 6,9%.

Tabela 17. Czy uczęszczasz na dodatkowe zajęcia np. muzyczne, sportowe, plastyczne, wyrównawcze organizowane w szkole lub poza szkołą?

Wyszczególnienie	Tak, często	Tak, czasami	Tak, rzadko	Nie
W szkole	4,2%	8,8%	4,6%	82,4%
Poza szkołą	39,4%	9,7%	6,9%	44,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Analizie poddano także kwestię miejsc spotkań dla młodzieży. Na pytanie o to, czy na terenie Gminy Gołdap są miejsca, w których młodzież może spędzać czas wolny w tym rozwijać nieodpłatnie swoje zainteresowania, uzyskać pomoc w odrabianiu lekcji, takie jak kluby młodzieżowe, świetlice, prawie połowa respondentów (40,3%) odpowiedziała, że nie ma takich miejsc; 20,4% badanych wskazało, że są, a 39,4% nie wie o takich miejscach. Jednocześnie 76,4% ankietowanych uważa, że takie miejsca są potrzebne. Tylko 6,0% nie widzi potrzeby tworzenia takich miejsc, a 17,6% nie ma zdania na ten temat. Gdyby młodzież miała takie miejsca współtworzyć, to 62,5% postawiłaby na możliwość rozwoju zainteresowań, a 55,1% na spotkania integracyjne w gronie znajomych. Według 47,7% badanych powinno być to miejsce dostępne w godzinach popołudniowych i w weekendy, w opinii 31,5% chciałoby dostęp do poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego, a 12,5% do doradztwa zawodowego.

Tabela 18. Z jakimi problemami, w Twojej opinii, boryka się młodzież?

Wyszczególnienie	Liczba	%
problemy z rówieśnikami	116	53,7%

uzależnienia od alkoholu, narkotyków	95	44,0%
samookaleczenia	94	43,5%
uzależnienia od internetu, gier komputerowych	77	35,6%
przemoc domowa	57	26,4%
rozwód rodziców	55	25,5%
nie wiem/nie mam zdania	40	18,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

W opinii młodzieży, ich rówieśnicy najczęściej borykają się z problemami z rówieśnikami, na co wskazało 53,7% badanych, a w dalszej kolejności z uzależnieniami od alkoholu i substancji psychoaktywnych (44,0%), samookaleczeniami (43,5%), uzależnieniami od internetu i gier komputerowych (35,6%), przemocą domową (26,4%) oraz rozwodem rodziców (25,5%). Zdania na ten temat nie wyraziło 18,5% ankietowanych uczniów.

Wśród kierunków działań uznanych za najważniejsze dla rozwoju dzieci i młodzieży w najbliższych latach w Gminie Gołdap znalazły się zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania (67,1%), zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży (56,9%), stworzenie miejsc spotkań dla młodzieży (45,4%), pomoc dzieciom i młodzieży z rodzin, które mają problemy (43,1%). Dużo rzadziej wskazywano zajęcia, spotkania oraz warsztaty dla rodzin z dziećmi (13,0%) oraz rozwój wolontariatu młodzieży (12,0%).

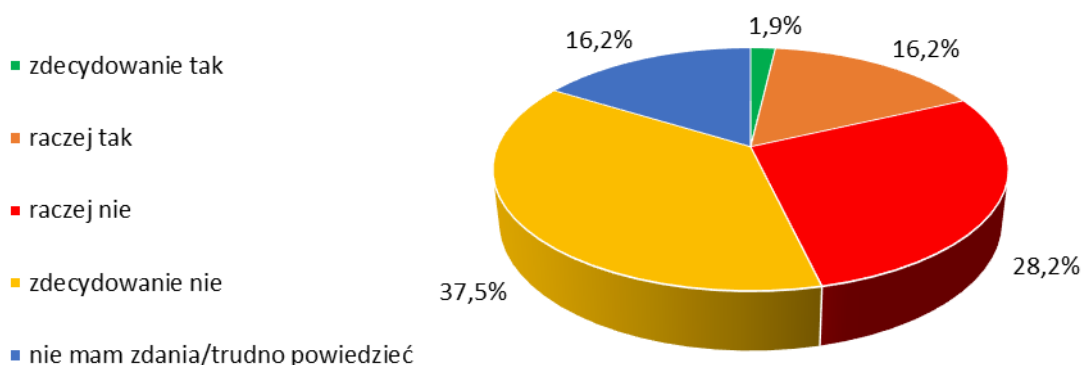
Tabela 19. Jakie kierunki działań uważasz za najważniejsze dla rozwoju dzieci i młodzieży w najbliższych latach w Gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania	145	67,1%
zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży	123	56,9%
stworzenie miejsc spotkań dla młodzieży	98	45,4%
pomoc dzieciom i młodzieży z rodzin, które mają problemy	93	43,1%
zajęcia/spotkania/warsztaty dla rodzin z dziećmi	28	13,0%
rozwój wolontariatu młodzieży	26	12,0%
wsparcie zdolnych uczniów	0	0,0%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	0	0,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Uczniowie zostali zapytani o to, czy w przyszłości planują mieszkać w Gminie Gołdap. Uzyskane odpowiedzi wskazują, iż pozostać w gminie zamierza jedynie 18,1% ankietowanych, przy czym 16,2% twierdzi, że *raczej* zostanie, a 1,9%, że *zdecydowanie* tu zostanie. Ponad jedna czwarta badanej młodzieży (28,2%) deklaruje, że *raczej* nie zostanie w gminie, a 37,5% twierdzi tak *zdecydowanie*. Zdania na ten temat nie ma 16,2% badanych uczniów.

Wykres 7. Czy planujesz w przyszłości mieszkać w Gminie Gołdap?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Na pytanie, dlaczego badani nie chcą mieszkać w Gminie Gołdap, po 44,4% twierdzi, że nie dzieje się tu nic ciekawego oraz że nie widzi tu dla siebie żadnych perspektyw. Nieco mniej, 36,1% uważa, że będzie im łatwiej żyć w innym miejscu; 35,6% nie widzi tu dla siebie miejsc pracy, a 33,8% nie widzi tu możliwości dalszej edukacji. Ponad 13,0% badanych sugeruje się tym, że ich znajomi chcą stąd wyjechać.

Tabela 20. Co mogłoby zatrzymać Cię w Gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
możliwość podjęcia tu dobrej pracy	118	54,6%
możliwość rozwijania swoich pasji i zainteresowań	90	41,7%
bogata oferta zajęć i wydarzeń kulturalnych, sportowych i edukacyjnych	53	24,5%
znajomi, którzy też tu zostaną	54	25,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Uczniów, którzy wzięli udział w badaniu, w Gminie Gołdap mogłoby zatrzymać w największym stopniu możliwość podjęcia tu dobrej pracy (54,6%), a w dalszej kolejności możliwość rozwijania swoich pasji i zainteresowań (41,7%). W opinii 24,5% mogłoby to być bogata oferta zajęć i wydarzeń kulturalnych, sportowych i edukacyjnych, a 25,0% twierdzi, że znajomi, którzy tu zostaną.

7. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

W świetle przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej Gmina Gołdap przedstawia się jako jednostka z potencjałem rozwojowym, jednak dość silnie zależna od uwarunkowań, na które często nie ma wpływu bądź ten wpływ jest ograniczony. Mogą to być uwarunkowania zewnętrzne np. zmiany prawne, ruchy społeczne, zjawiska przyrodnicze czy tendencje demograficzne, a z drugiej strony czynniki wewnętrzne, wynikające z faktu, że gminę tworzą ludzie o różnych kompetencjach, stosunku do życia, przedsiębiorczości czy stopniu roszczeniowości wobec instytucji. Czynniki te powodują, że w najbliższych latach przed Gminą Gołdap będą pojawiać się wyzwania, a zmierzenie się z nimi będzie wymagało uwzględnienia, wynikających z diagnozy, strategicznych uwarunkowań rozwoju społecznego oraz prognozy zmian w zakresie objętym Strategią.

Liczba mieszkańców gminy w ostatnich kilku latach zmniejszyła się, na co wpływ miały zarówno migracje ludności, jak i kształtowanie się przyrostu naturalnego na ujemnym poziomie oraz starzenie się społeczeństwa. Należy mieć na uwadze, że rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość będą powodować dalszy systematyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Jeżeli nie pójdzie za nim adekwatny wzrost liczby osób w przedprodukcyjnym okresie życia, głównie ze względu na to, że decyzje prokreacyjne podejmowane są obecnie coraz później, a dominującym modelem rodziny staje się model 2+1, który nie zapewni prostej zastępowalności pokoleń, to w strukturze społeczeństwa coraz większy odsetek będą stanowić ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe będą miały coraz mniejszy udział. Będzie się to wiązało z rosnącymi potrzebami, głównie w sferze pomocy społecznej i opieki zdrowotnej – zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, medyczne, pielęgnacyjne, edukacyjne czy aktywizacyjne. Istotne będzie m.in. funkcjonowanie i dostosowywanie do potrzeb społecznych, instytucjonalnego i organizacyjnego systemu wsparcia osób starszych i o ograniczonej sprawności, a także zwiększanie dostępności form i usług sprzyjających wzrostowi ich aktywności społecznej oraz zawodowej.

Jednym z priorytetowych obszarów lokalnej polityki społecznej w najbliższych latach powinno być zdrowie. W związku ze starzeniem się społeczeństwa oraz trybem życia nie sprzyjającym zdrowiu poprzez m.in. brak lub małą aktywność fizyczną, niewłaściwe odżywianie czy niewystarczającą dbałość o higienę, może zwiększać się liczba osób, które będą wymagały wsparcia z tytułu niepełnosprawności czy przewlekłych chorób, zwłaszcza tzw. chorób cywilizacyjnych. Znaczenie mają tu również aspekty środowiskowe, w szczególności zmiany klimatu oraz zanieczyszczenia środowiska, które mogą obniżyć poziom zdrowotności społeczeństwa. Należy wobec tego zadbać z jednej strony o systematyczne zwiększanie dostępu do ochrony zdrowia, a także rozwijanie usług opiekuńczych i innych środowiskowych form wsparcia, a z drugiej o efektywne oddziaływanie na poziomie świadomości społeczeństwa i profilaktyki zdrowotnej. Działania w zakresie promocji zdrowia powinny wyposażać ludzi w kompetencje umożliwiające im zwiększanie kontroli nad

własnym zdrowiem, podejmowanie decyzji sprzyjających zdrowiu, kształtowanie potrzeb i kompetencji do rozwiązywania problemów zdrowotnych, a także zwiększanie potencjału zdrowia.

Szczególnym wyzwaniem staje się obecnie również zapewnienie dostępności do aktywizacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami i innych, których mobilność ogranicza wiek czy stan zdrowia. W tym zakresie powinny być podejmowane działania służące likwidacji barier w przestrzeni publicznej, w tym barier komunikacyjnych, architektonicznych czy cyfrowych. Ważne jest tu wykorzystywanie rozwoju nowych technologii oraz dostosowywanie budynków, sprzętów oraz działań do potrzeb osób o ograniczonej mobilności i różnych dysfunkcjach, nie tylko narządu ruchu, ale również wzroku, mowy czy słuchu.

W świetle statystyk pomocy społecznej, do dominujących problemów na terenie Gminy Gołdap należy zaliczyć ubóstwo, bezrobocie, długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność, potrzebę ochrony macierzyństwa i bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Przewycięzanie tych problemów jest trudne, ponieważ najczęściej mają utrwalony charakter. Znacząca liczba rodzin dotkniętych chorobą i niepełnosprawnością prawdopodobnie będzie stale korzystać z tego tytułu z pomocy społecznej, jednak może też stanowić przyczynek do zaplanowania działań w zakresie promocji i ochrony zdrowia.

Do wyzwań lokalnej polityki społecznej należy też zaliczyć różne rodzaje uzależnień, w tym nie tylko od substancji psychoaktywnych, takich jak alkohol, narkotyki czy dopalacze, ale także uzależnienia behawioralne np. od internetu, komputera czy hazardu. Są one trudne do wykrycia i zdiagnozowania, a często mają nieświadomiony charakter bądź nie zostają ujawnione przez osoby nimi dotknięte ze względu chociażby na poczucie wstydu czy brak wiary w możliwość uzyskania skutecznej pomocy. Oba rodzaje uzależnień są niebezpieczne ze względu na ich wpływ na zdrowie fizyczne, a także na funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne osób oraz rodzin. Niejednokrotnie prowadzą nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Ważne jest również dążenie do zachowywania higieny cyfrowej, co nie tylko będzie sprzyjało zapobieganiu uzależnieniom związanym z nowymi technologiami, ale także może zmniejszyć ryzyko doświadczenia cyberprzemocy, czyli przemocy z ich użyciem. W przypadku młodzieży cyberprzemoc może przyjąć formę hejtu, wyzwisk, szantażu, podszywania się pod inną osobę, zamieszczania w internecie kompromitujących zdjęć i filmów, bądź rozsyłania ich za pomocą elektronicznych środków komunikacji. Konsekwencje mogą okazać się tragiczne, ponieważ coraz częściej wskazuje się, że to takie sytuacje sprzyjają depresji, samookaleczaniu, a nawet podejmowaniu prób samobójczych przez dzieci i młodzież.

Szczególnym wsparciem należy obejmować rodziny z dziećmi, w tym wielodzietne, niepełne, borykające się z trudnościami codziennego życia i dysfunkcjami, takimi jak przemoc czy uzależnienia. Trzeba wspierać je w szczególności w obszarach kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, prawidłowych wzorców i relacji w rodzinie, rozwoju dzieci i młodzieży, aktywności i integracji społecznej rodzin czy przewycięzania trudności życiowych. Ważne

jest, aby dążyć do rozwiązań, które nie uzależniają wsparcia od dochodu rodziny, natomiast sprzyjają skorzystaniu z niego rodzinom, które przekraczają tzw. próg dochodowy, co nie oznacza, że nie doświadczają żadnych trudności i problemów.

Istotnym obszarem jest tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, poprzez ofertę różnego rodzaju zajęć rozwijających zainteresowania, wzmacniających ich kompetencje, a także wspierających w obliczu aktualnych wyzwań, w tym związanych ze światem cyfrowym. Z badań wynikała potrzeba tworzenia miejsc spotkań młodzieży, w których mogłaby spędzać swój wolny czas. Ważne jest przy tym poczucie sprawczości młodzieży, przestrzeń na jej własną aktywność i pomysły, a także wspieranie w możliwościach rozwoju.

Realizacji wyzwań lokalnej polityki społecznej będzie sprzyjać zwiększanie dostępu do usług społecznych w Gminie Gołdap, w tym m.in. w obszarze wspierania rodziny oraz dzieci i młodzieży, usług na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, aktywizacji społecznej i zawodowej, ze szczególnym naciskiem na grupy doświadczające różnych trudności w dostępie do rynku pracy, przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy domowej, a także wspierających aktywność społeczną wszystkich grup społecznych. Istotne jest to, aby ich rodzaj i zakres stanowił odpowiedź na istniejące oraz prognozowane potrzeby, sprzyjając tym samym rozwojowi społecznemu. Ważna jest także współpraca międzyinstytucjonalna, która umożliwi podejmowanie wielopłaszczyznowych działań w zakresie nie tylko diagnozowania i rozwiązywania problemów społecznych, ale przede wszystkim kreowania dobrej jakości życia mieszkańców. Dostępność usług społecznych może być zwiększona poprzez aktywność podmiotów ekonomii społecznej, dlatego ważne jest kreowanie warunków do ich rozwoju, a także angażowania się obywateli oraz tworzonych przez nie organizacji w kształtowanie polityk publicznych, we współdecydowanie w sprawach lokalnych, jak również sprawna wymiana informacji pomiędzy władzą i mieszkańcami.

Rozwiązywanie problemów społecznych stanowi długotrwały i wieloaspektowy proces. Warto, aby oprócz działań podejmowanych w sytuacjach kryzysowych, uwzględniał dążenie do zmiany mentalności osób, rodzin i całych społeczności, ponieważ bez ich chęci i zaangażowania działania te nie przyniosą skutków. Dodatkowym utrudnieniem może być dziedziczność problemów i dysfunkcji, która powoduje, że czerpanie przez kolejne pokolenia poglądów i wzorców zachowań od swoich rodzin, ma wymiar negatywny. Pozwala też prognozować pogłębianie się wykluczenia społecznego w różnych sferach funkcjonowania.

Efektywne rozwiązywanie problemów społecznych może wymagać podejmowania działań zapobiegawczych, służących wczesnemu wykrywaniu *objawów* dysfunkcji; edukacji i informowaniu społeczeństwa w zakresie m.in. zagrożeń społecznych i możliwości ich zapobiegania i likwidowania, a także pobudzaniu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców. Działania te powinny iść w parze ze zrównoważonym rozwojem gminy, uwzględniającym kierunki wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego – aktywnego i świadomego. Jeżeli te warunki będą spełnione, to w najbliższych latach w zakresie objętym

strategią można prognozować, że wizja rozwoju społecznego gminy zawarta w niniejszym dokumencie zostanie zrealizowana.

Na powyższe nakładają się poważne, globalne wyzwania związane ze zmianami klimatycznymi, wyczerpywaniem się złóż surowców energetycznych (ropa, węgiel, gaz) oraz degradacją środowiska naturalnego. Jeśli w perspektywie kilku lat nie uda się wprowadzić radykalnej zmiany sposobu pozyskiwania surowców, projektowania i produkcji, a także zmiany stylów konsumpcji, czyli szeroko rozumianej transformacji energetycznej w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym, należy przewidywać, iż w niedalekiej przyszłości gospodarkę i społeczeństwo dotknie kryzys znacznie poważniejszy w skutkach niż recesja z lat 2007-2009¹². W obliczu tego, Strategia powinna uwzględniać skuteczne zarządzanie w sytuacjach kryzysowych oraz innowacyjne metody pracy, a także elastyczność i reagowanie na zmiany. Należy mieć również na uwadze współczesne trendy definiujące politykę społeczną w Polsce, m.in. rozwój usług społecznych, w tym z udziałem centrów usług społecznych, a także deinstytucjonalizację, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Na poziomie gmin będzie się to wiązało m.in. z koniecznością budowy skutecznego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

¹² Zob. więcej: M. Popkiewicz, *Rewolucja energetyczna. Ale po co?*, Wydanie II, Wydawnictwo Sonia Draga, Katowice 2019.

8. Cele i kierunki działań

Nadrzędnym celem lokalnej polityki społecznej jest poprawa jakości życia ludności gminy, na którą składa się szereg czynników kształtujących warunki życia wspólnoty oraz poszczególnych rodzin i osób samotnie gospodarujących. Wynika stąd potrzeba integracji działań sektorowych w ramach pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, kultury, sportu, zdrowia, mieszkalnictwa i polityki prorodzinnej, w ścisłym powiązaniu z realizowanymi w gminie inwestycjami „twardymi” w infrastrukturę techniczną oraz gospodarkę. Strategiczna wizja rozwoju społecznego zakłada zatem zmiany na lepsze w wielu dziedzinach życia mieszkańców.

Część wdrożeniowa *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap na lata 2024-2031* została usystematyzowana w formie celów strategicznych. Każdy z nich dotyczy innego wycinka rzeczywistości społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane i wszystkie służą realizacji celu głównego Strategii. W związku z tym, wszystkie cele należy rozpatrywać łącznie w kontekście rozwoju społecznego gminy, uwzględniając jednak to, że wdrożenie założeń jednego z nich będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Cel główny Strategii brzmi:

Zwiększenie dostępności oraz jakości kompleksowych usług społecznych służących poprawie jakości życia mieszkańców Gminy Gołdap

Osiągnięciu celu głównego będzie służyć realizacja celów strategicznych i operacyjnych, poprzez każdorazowo określony katalog działań, wyznaczający kluczowe, niezbędne kierunki zaangażowania władz samorządu, jednostek organizacyjnych gminy oraz partnerów lokalnych. Nie jest katalogiem zamkniętym, więc jeżeli w trakcie wdrażania Strategii pojawią się jeszcze inne pomysły (projekty) wpisujące się w jej cele, to również powinny zostać wzięte pod uwagę.

W ramach każdego celu strategicznego określono katalog działań, uwzględniających oddziaływanie z jednej strony na całą społeczność gminy, a z drugiej na wybrane grupy, zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społeczno-zawodowym. Są to przede wszystkim:

- rodziny z dziećmi (w szczególności niepełne i wielodzietne), doświadczające problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz trudności w zapewnieniu odpowiednich warunków socjalno-bytowych, charakteryzujące się biernością zawodową i społeczną, a także dotknięte lub zagrożone dysfunkcjami takimi jak przemoc w rodzinie, uzależnienia, przestępczość;

- dzieci i młodzież bez względu na status społeczny i poziom zamożności ich rodzin, z uwagi na szczególne zagrożenie problemami takimi jak ubóstwo, bezrobocie, brak odpowiednich perspektyw życiowych, uzależnienia (zwłaszcza od alkoholu, dopalaczy, komputera, internetu oraz telefonów komórkowych) i inne zachowania ryzykowne;
- osoby starsze, z niepełnosprawnościami i/lub ciężko, przewlekłe chorujące, zwłaszcza te, które posiadają niewielkie dochody (np. w postaci emerytury lub renty), zaś w swoich środowiskach są osamotnione oraz osoby w kryzysie zdrowia psychicznego i z zaburzeniami psychicznymi;
- osoby znajdujące się w sytuacjach skrajnych (pod względem egzystencjalnym), w szczególności z powodu uzależnień, bezdomności, pobytu w zakładzie karnym, zdarzeń losowych;
- społeczność gminy ze względu na potrzebę wzmacniania jej aktywności oraz integracji i zaangażowania w sprawy lokalne, a także ustawicznego kształcenia w różnych obszarach, takich jak zdrowie czy bezpieczeństwo.

Zdefiniowane wyżej obszary oddziaływań przekładają się na zaplanowane w ramach Strategii kierunki niezbędnych działań, które integrują zasoby, kompetencje i zadania z zakresu pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, zdrowia, mieszkalnictwa, bezpieczeństwa publicznego, kultury oraz sportu i rekreacji. Ich efektywna realizacja wymaga m.in.:

- ✓ stałego zwiększania kompetencji pracowników i osób zaangażowanych w realizację Strategii, poprzez systematyczny udział w szkoleniach, kursach, warsztatach, seminariach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji;
- ✓ wspierania kadry specjalistów zajmujących się m.in. uzależnieniami, przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej;
- ✓ wzmocnienia współpracy i komunikacji międzyinstytucjonalnej w obszarach objętych Strategią, służącej szybkiej diagnozie oraz przeciwdziałania dysfunkcjom społecznym, a także zmniejszaniu skali ich występowania;
- ✓ ukierunkowania na nowe, innowacyjne rozwiązania w zakresie objętym Strategią, służące większej otwartości i elastyczności działania, a także zwiększeniu skuteczności oddziaływań;
- ✓ umiejętności zarządzania w sytuacjach kryzysowych, w szczególności rozpoznawania i diagnozowania sytuacji, podjęcia skutecznych działań zaradczych oraz przewidywania skutków i przeciwdziałaniu im;
- ✓ podejmowania wspólnych działań rzeczniczych i lobbystycznych na rzecz rozwiązań, które nie leżą w gestii gminy, a mogą w istotny sposób przyczynić się do rozwiązania istniejących problemów oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

Powyższe działania dotyczą każdego z przyjętych obszarów priorytetowych.

Cel strategiczny 1. Wzmocnienie rodzin w procesie opieki i wychowania, ze szczególnym uwzględnieniem warunków rozwoju dzieci i młodzieży

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Wzmocnienie kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie opieki i wychowania dzieci	1) Bieżące diagnozowanie sytuacji problemowych w rodzinach wraz z oceną sytuacji dziecka pod kątem zapewnienia mu bezpieczeństwa. 2) Organizowanie różnych form edukacji rodziców i opiekunów, dotyczących w szczególności rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, takich jak „Szkoła dla rodziców”, trening kompetencji rodzicielskich.
2. Zapewnienie rodzinom doświadczającym trudności dostępu do kompleksowego wsparcia	3) Zapewnienie wsparcia w postaci pracy socjalnej, asystentury rodzinnej oraz rodzin wspierających, rodzinom doświadczającym trudności w wypełnianiu podstawowych funkcji. 4) Organizowanie poradnictwa psychologicznego, socjalnego, pedagogicznego, prawnego i innego dostosowanego do potrzeb osób i rodzin, w tym dzieci i młodzieży.
3. Zwiększenie efektywności lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny	5) Zwiększanie katalogu usług społecznych służących wsparciu i poprawie jakości życia dzieci, młodzieży i całych rodzin. 6) Tworzenie miejsc aktywności młodzieży, w postaci klubów, świetlic, z aktywnym udziałem młodzieży i ofertą dostosowaną do jej potrzeb. 7) Integracja rodzin w środowisku lokalnym poprzez m.in. animację lokalną, rozwój wolontariatu i działań samopomocowych, organizację wydarzeń integracyjnych, upowszechnianie pozytywnego wzorca rodziny. 8) Współpraca Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych i dysfunkcji rodzin, w szczególności zadań dotyczących organizacji pieczy zastępczej i działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym potrzeby ochrony wielodzietności. ▪ Liczba zorganizowanych form edukacji rodziców i opiekunów. ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną. ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą asystenta rodziny. ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z poradnictwa specjalistycznego. ▪ Liczba przedsięwzięć służących wsparciu i aktywizacji rodzin. 	
Okres realizacji	2024-2031

Cel strategiczny 2. Ograniczenie skali bierności zawodowej, bezrobocia i ubóstwa wśród mieszkańców

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zwiększenie kompetencji mieszkańców sprzyjających aktywności i samodzielności	1) Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i innymi instytucjami rynku pracy oraz pracodawcami w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców gminy, w szczególności osób należących do grup <i>defaworyzowanych</i> . 2) Wspieranie usług opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów, ułatwiających rodzicom powrót lub wejście na rynek pracy.
2. Zmniejszanie barier utrudniających dostęp mieszkańców do aktywizacji zawodowej	3) Rozwój wolontariatu, pomocy sąsiedzkiej i innych form wsparcia środowiskowego osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją, w tym także jako etap przygotowujący do zatrudnienia. 4) Zapewnienie najuboższym mieszkańcom podstawowych warunków egzystencjalnych, w tym szczególnie osobom bezdomnym w zakresie schronienia, posiłków i ubrania.
3. Poprawa warunków socjalno-bytowych osób i rodzin mieszkających w gminie	5) Działania wspierające powrót do naturalnego życia społecznego osób z niego wyizolowanych, zwłaszcza doświadczających trudności w przystosowaniu się po długotrwałym pobycie w zakładzie karnym oraz osób bezdomnych. 6) Organizowanie zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr dla osób i rodzin najbardziej potrzebujących.
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa i bezrobocia. ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezdomności, zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych i ekologicznych. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu gminy, w tym m.in. kobiety, długotrwale bezrobotni, bezrobotni do 30 roku życia i powyżej 50 lat. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu gminy, którzy wzięli udział w różnych formach aktywizacji zawodowej. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu gminy, którzy podjęli pracę niesubsydiowaną. ▪ Liczba dzieci do lat 6 objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie. ▪ Liczba zorganizowanych zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących. 	
Okres realizacji	2024-2031

Cel strategiczny 3. Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zapewnienie możliwości rozwoju aktywności społecznej, zawodowej oraz edukacyjnej osób niepełnosprawnościami.	1) Tworzenie oferty różnorodnych aktywności osób z niepełnosprawnościami poprzez np. spotkania edukacyjne, prelekcje, warsztaty, zajęcia rozwijające zainteresowania itp.
2. Zwiększenie dostępu do różnych form opieki i wsparcia dla osób o ograniczonej samodzielności	2) Rozwój usług rehabilitacyjnych, usług opiekuńczych i specjalistycznych, usług sąsiedzkich, usług asystenta osób niepełnosprawnych, teleopieki oraz opieki wytchnieniowej dla osób z niepełnosprawnościami.
3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami	3) Tworzenie mieszkań treningowych i wspomaganych zapewniających usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym i realizacji kontaktów społecznych. 4) Dążenie do likwidacji barier architektonicznych utrudniających osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwo w życiu społecznym, w tym barier w budynkach użyteczności publicznej. 5) Wsparcie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami poprzez m.in. realizację nauczania indywidualnego, zaangażowanie nauczycieli wspomagających, dowożenie dzieci i młodzieży do specjalistycznych placówek. 6) Wspieranie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami poprzez współpracę z PUP w tym zakresie, a także realizację projektów, staży, szkoleń itp. 7) Budowanie świadomości społecznej oraz postaw akceptacji i życzliwości wobec osób z zaburzeniami psychicznymi. 8) Działania na rzecz likwidacji barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej oraz w przestrzeni publicznej.
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności. ▪ Liczba zorganizowanych form aktywności skierowanych do osób z niepełnosprawnościami. ▪ Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających z form wsparcia takich jak usługi opiekuńcze, opieka wytchnieniowa, asystent osobisty, teleopieka i inne. ▪ Liczba dzieci z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w placówkach oświatowych. ▪ Liczba funkcjonujących ośrodków wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami. ▪ Liczba bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami, które zostały objęte aktywizacją zawodową. 	
Okres realizacji	2024-2031

Cel strategiczny 4. Kreowanie warunków aktywności i rozwoju osób starszych

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Rozwój oferty aktywizacji osób starszych w środowisku lokalnym	1) Edukacja prozdrowotna społeczeństwa w zakresie promocji zdrowego stylu życia, właściwego odżywiania oraz higieny ciała. 2) Organizacja, inicjowanie i wspieranie różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i fizycznej osób starszych, w tym m.in. pogadank, kursów, zajęć rozwijających pasje, wycieczek.
2. Zwiększenie dostępności różnych form opieki i wsparcia osób starszych, w szczególności przewlekle chorujących	3) Rozwój środowiskowych form opieki i wsparcia dla osób w podeszłym wieku, udzielających pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, a także stymulujących intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność. 4) Tworzenie i rozwój ośrodków wsparcia dla osób starszych, takich jak np. dzienny dom pobytu, środowiskowy dom samopomocy, klub seniora. 5) Organizacja usług opiekuńczych w celu jak najdłuższego utrzymania osób starszych o ograniczonej sprawności w środowisku zamieszkania.
3. Poprawa jakości życia osób starszych	6) Organizowanie pomocy sąsiedzkiej na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. 7) Upowszechnianie wolontariatu na rzecz osób starszych, a także zaangażowanie seniorów w inicjatywy służące integracji międzypokoleniowej i tworzeniu banku czasu. 8) Realizowanie instrumentów wsparcia ułatwiających funkcjonowanie osobom starszym (np. asystent osobisty osoby starszej, door to door teleopieka, usługi sąsiedzkie).
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z pomocy społecznej. ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby. ▪ Liczba zorganizowanych form aktywności skierowanych do osób starszych. ▪ Liczba funkcjonujących ośrodków wsparcia dla osób starszych/liczba miejsc. ▪ Liczba osób starszych korzystających z usług opiekuńczych, usług asystenckich, teleopieki i innych. 	
Okres realizacji	2024-2031

Cel strategiczny 5. Zmniejszenie zagrożenia i skali dysfunkcji społecznych, w tym przemocy domowej i uzależnień

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zwiększenie świadomości społecznej w obszarze dysfunkcji	1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy domowej i bezpieczeństwa publicznego.
2. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych, prewencyjnych i kompensacyjnych w obszarze dysfunkcji społecznych	2) Inicjowanie i realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących różnych rodzajów uzależnień, zachowań ryzykownych, przemocy oraz zachowań agresywnych; ze szczególnym uwzględnieniem problematyki aktualnych zagrożeń, takich jak rozwój nowoczesnych technologii, dysfunkcyjne grupy i zachowania, przekaz medialny itp. 3) Monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych dysfunkcjami lub już doświadczających poważnych problemów, a także podejmowanie działań interwencyjnych, terapeutycznych i kompensacyjnych.
3. Zwiększenie dostępu osób i rodzin do pomocy specjalistycznej w zakresie przemocy domowej i uzależnień	4) Zapewnianie poradnictwa specjalistycznego, wsparcia socjalnego, możliwości tworzenia i funkcjonowania grup wsparcia oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami doświadczającymi uzależnień bądź przemocy. 5) Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” jako ważnego elementu profesjonalnego systemu przeciwdziałania przemocy w środowisku lokalnym. 6) Upowszechnianie informacji z wykorzystaniem materiałów drukowanych, mediów, bezpośrednich spotkań ze specjalistami i innych środków przekazu na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby doświadczające przemocy, uzależnione i ich rodziny.
<p>Wskaźniki realizacji działań</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu, narkomanii oraz przemocy w rodzinie. ▪ Liczba zrealizowanych programów edukacyjno-profilaktycznych. ▪ Liczba osób, wobec których GKRPA wniosowała o zastosowanie leczenia odwykowego. ▪ Liczba wszczętych procedur Niebieskie Karty. ▪ Liczba zakończonych procedur Niebieskie Karty. 	
Okres realizacji	2024-2031

Cel strategiczny 6. Rozwój ekonomii społecznej oraz aktywności społecznej mieszkańców

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zwiększenie znaczenia ekonomii społecznej w gminie	1) Upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej oraz możliwości uzyskania wsparcia przez osoby planujące prowadzić działalność gospodarczą w ramach spółdzielni socjalnej, fundacji lub stowarzyszenia. 2) Dążenie do stosowania przez jednostki organizacyjne gminy klauzul, pozwalających na wspieranie przy zakupie usług dodatkowych celów społecznych. 3) Rozwój współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi poprzez m.in. włączanie ich przedstawicieli do zespołów opiniodawczych i konsultacyjnych, zlecanie realizacji zadań publicznych itd. 4) Upowszechnianie informacji o działaniach i zamierzeniach samorządu gminy i organizacji współpracujących, w tym o ważnych dla społeczności wydarzeniach. 5) Wykorzystywanie różnorodnych form konsultacji społecznych z mieszkańcami przy podejmowaniu przez władze gminy decyzji w sprawach ważnych dla społeczności. 6) Tworzenie warunków do rozwoju samoorganizacji społecznej oraz większej partycypacji mieszkańców w sprawy lokalne w szczególności poprzez rozwój świetlic wiejskich oraz wsparcie działań i inicjatyw realizowanych na poziomie sołectw.
2. Tworzenie sprzyjających partycypacji obywatelskiej, integracji i aktywności mieszkańców	
3. Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej oraz współpracy z mieszkańcami i ich organizacjami na rzecz dobra wspólnego	
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba postępowań w zakresie zamówień publicznych, w których zastosowano klauzule wspierające cele społeczne. ▪ Liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje na realizację zadań publicznych. ▪ Liczba przedstawicieli organizacji pozarządowych w zespołach doradczych, opiniodawczych, konsultacyjnych i in. ▪ Liczba konsultacji społecznych przeprowadzonych z mieszkańcami. 	
Okres realizacji	2024-2031

9. Sposób realizacji Strategii

9.1. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej

W świetle uwarunkowań ustawowych strategia powinna określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Usługi wskazane w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawierają się w następujących obszarach: 1) polityki prorodzinnej, 2) wspierania rodziny,

3) systemu pieczy zastępczej, 4) pomocy społecznej, 5) promocji i ochrony zdrowia, 6) wspierania osób niepełnosprawnych, 7) edukacji publicznej, 8) przeciwdziałania bezrobociu, 9) kultury, 10) kultury fizycznej i turystyki, 11) pobudzania aktywności obywatelskiej, 12) mieszkalnictwa, 13) ochrony środowiska, 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w sferze zadań publicznych wymienia między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej; udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa; działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania; kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; wspierania i upowszechniania kultury fizycznej. W związku z uchwaleniem ustawy o ekonomii społecznej dodane zostało również zadanie w zakresie działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Usługi społeczne i zadania publiczne, zlecane w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie w Gminie Gołdap są następujące: wypoczynek dzieci i młodzieży, organizacja spotkań edukacyjnych dzieci i młodzieży, upowszechnianie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego poprzez organizację wydarzeń kulturalnych, artystycznych, spektakli, konkursów i wystaw; rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, wspieranie

i upowszechnianie kultury fizycznej, promocja i organizacji wolontariatu, rozwój sportu,

rozwój turystyki poprzez prowadzenie Centrum Informacji Turystycznej w Gołdapi, pomoc materialna dla uczniów i studentów oraz działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust.3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w zakresie określonym art. 4 ust. 1 w pkt. 1-32a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

W przyszłości mogą to być również inne usługi, m.in. z zakresu wspierania rodziny, pomocy społecznej, w tym wsparcia osób starszych, a także usługi wspierania osób z niepełnosprawnościami.

9.2. Koordynacja wdrażania Strategii

W świetle ustawy o pomocy społecznej, realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych, podobnie jak jej opracowanie, należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Gołdap, a także Powiatu Gołdapskiego czy podmiotów ekonomii społecznej. Zasadniczą rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy – Burmistrz oraz Rada Miejska, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap na lata 2024-2031 jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowej Strategii, uwzględniającej nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku gdy zmianie ulegną obszary priorytetowe i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii.

9.3. Ramy finansowe

Z uwagi na szeroki i różnorodny katalog działań planowanych do realizacji w ramach Strategii, należy w głównych źródłach jej finansowania uwzględnić środki pochodzące z różnych źródeł, w tym dostępne nie tylko dla gmin, ale także innych podmiotów

zaangażowanych w realizację Strategii. Będą to w szczególności środki krajowe, a także unijne oraz granty i środki prywatne.

Jako główne źródło finansowania należy wskazać budżet gminy. W świetle art. 7 *Ustawy o samorządzie gminnym* do zadań własnych gminy należy zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, w tym m.in. w sprawach ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, gminnego budownictwa mieszkaniowego, edukacji publicznej, kultury, polityki prorodzinnej, bezpieczeństwa obywateli czy współpracy ze społecznościami lokalnymi. Zadania te wykonywane są przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy jako ich zadania statutowe, stanowiąc jednocześnie urzeczywistnienie założeń Strategii, w takim zakresie, w jakim zostało to zaplanowane. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu oraz Województwa, a także inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Istotnym źródłem finansowania zadań jest budżet państwa. Obejmuje ono zarówno transfery w postaci subwencji ogólnej jak i dotacji celowych, z których niektóre trzeba pozyskać startując w konkursach. W tej kategorii mieszczą się bowiem programy rządowe oraz programy ministerstw, takie jak np. Program Ośłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, Program wieloletni Senior+ na lata 2021-2025 oraz Program „Korpus Wsparcia Seniorów”. Ponadto od 2019 roku jednym ze źródeł finansowania działań na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami jest Fundusz Solidarnościowy. W jego ramach są realizowane programy takie jak „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, „Opieka wytchnieniowa” oraz „Centra opiekuńczo-mieszkalne”.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególnie w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji.

Z uwagi na to, że Strategia zakłada aktywny udział społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych, a także partnerstwa służące efektywniejszej realizacji polityki społecznej, ważnym źródłem finansowania będą dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne (np. Aktywni+), a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak np. Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO oraz Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, długi okres jego obowiązywania oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu gminy (w tym planów finansowych jednostek), a także opracowywania programów i projektów uszczegółwiających założenia Strategii.

9.4. Monitoring Strategii

Monitoring jest podstawą sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji Strategii. Dane zebrane w jego trakcie są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań przeznaczonych zarówno na potrzeby wewnętrzne, jak i raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń. Ponadto monitoring uzupełniony okresową ewaluacją może stać się źródłem cennych wskazówek dla działań korygujących i usprawniających, a także aktualizacji przyjętych planów.

Wskaźniki realizacji działań, które będą podlegać monitoringowi zostały wskazane przy celach i kierunkach działań. Przewiduje się prowadzenie monitoringu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap na lata 2024-2031* co dwa lata – za każde zakończone dwa lata kalendarzowe wdrażania Strategii. Raporty z monitoringu Strategii powinny zawierać osiągnięte wartości wskaźników oraz opis zrealizowanych działań, a także wnioski i rekomendacje dla dalszej realizacji Strategii. Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki, odnoszące się do kierunków niezbędnych działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym obszarom Strategii.

Spis tabel

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Gołdap w latach 2020-2022	13
Tabela 2. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności Gminy Gołdap w latach 2020-2022 .	14
Tabela 3. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego dotyczące ludności Gminy Gołdap w latach 2020-2022	15
Tabela 4. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Gołdap w latach 2020-2022	16
Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w Gminie Gołdap w latach 2020-2022.....	16
Tabela 6. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Gołdap w latach 2020-2022	18
Tabela 7. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Gołdap w latach 2020-2022	18
Tabela 8. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Gołdap w latach 2020-2022	19
Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Gołdap w latach 2020-2022	29
Tabela 10. Jakim osobom i grupom społecznym najtrudniej żyje się w Gminie?	35
Tabela 11. Jakich problemów/trudności życiowych, w Pana/i opinii najczęściej doświadczają rodziny w Gminie?	36
Tabela 12. Co według Pana/i stanowi najczęstszą przyczynę przemocy domowej?	37
Tabela 13. Jakie negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży dostrzega Pan/i najczęściej w Gminie?	38
Tabela 14. Czy zna Pan/i w swoim otoczeniu osoby, które w Pana/i opinii mogą być uzależnione:	39
Tabela 15. Jakich barier i problemów najczęściej doświadczają osoby starsze i/lub osoby z niepełnosprawnościami w Gminie?	39
Tabela 16. Jakich trudności doświadczają najczęściej osoby bezrobotne w Gminie?.....	40
Tabela 17. Czy uczęszczasz na dodatkowe zajęcia np. muzyczne, sportowe, plastyczne, wyrównawcze organizowane w szkole lub poza szkołą?	42
Tabela 18. Z jakimi problemami, w Twojej opinii, boryka się młodzież?	42
Tabela 19. Jakie kierunki działań uważasz za najważniejsze dla rozwoju dzieci i młodzieży w najbliższych latach w Gminie?	43
Tabela 20. Co mogłoby zatrzymać Cię w Gminie?.....	44

Spis wykresów

Wykres 1. Mieszkańcy Gminy Gołdap według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2022 (w %)	14
Wykres 2. Stopa bezrobocia w Polsce, województwie warmińsko-mazurskim i powiecie gołdapskim w latach 2019-2022	17
Wykres 3. Jak ocenia Pan/i aktualne warunki życia mieszkańców Gminy?	35
Wykres 4. Czy zna Pan/i osobiście rodziny z terenu Gminy, w których w Pana/i opinii występuje przemoc?	37
Wykres 5. Jak oceniasz warunki życia mieszkańców Gminy?.....	41
Wykres 6. Czy masz poczucie wpływu na sprawy lokalne?	41
Wykres 7. Czy planujesz w przyszłości mieszkać w Gminie Gołdap?	44

**Uzasadnienie do uchwały Nr LXXXVI/608/2024 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 2 lutego 2024 r.
w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap
na lata 2024-2031”**

Konieczność opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika wprost z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Dokument wyznacza cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społecznych i zminimalizować ich skutki. Strategia stanowi zatem podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym, i doprowadzić do integracji społecznej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap jest kontynuacją działań określonych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gołdap na lata 2016-2023, uzupełnionych o nowe rozwiązania dostosowane do aktualnych potrzeb społeczności lokalnej.

Strategia stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej działań pomocowych będzie zależała zarówno od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, jak i szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.